

**vakblad voor
informatieprofessionals**

**Pleidooi voor
vigilant audience**
'Gesprek aangaan
over complotten'

Les in coronatijd
Update onderwijs in
informatievaardigheid

Victorines 2020
Winnaars vertellen
over werk, ambities
en digitale transitie

Managers en AI:
wel verandering in
leiding en informatie,
maar niets te vrezen

2020 | 09

**WERKEN IN
ZWAAR WEER**

**IP'ERS IN DE
STRIJD TEGEN
CORONA**

COLOFON

IP is samen met Informatie-Professional.nl het onafhankelijke platform voor de informatiespecialist van vandaag en morgen. De lezers werken in de informatie-, bibliotheek-, archief- en erfgoedwereld.

ISSN: 1385-5328

IP is een uitgave (24ste jaargang) van Uitgeverij IP
Charlotte van Pallandtlaan 18
2772 TR Voorburg
tel. 06-223 75 75 9
www.informatieprofessional.nl

redactieadres

IP, Charlotte van Pallandtlaan 18,
2772 TR Voorburg,
tel. 06-223 75 75 9,
e-mail redactie@informatieprofessional.nl.

redactie

Marjo Bakker, Maarten Brinkerink,
Wilbert Helmus, Dafne Jansen,
Vincent M.A. Janssen,
Evelien de Jonge, Leen Liefsoens,
Cindy Lammers (hoofdredacteur),
Matthijs van Otegem, Mirjam
Raaphorst, Vincent Robijn,
Eric Sieverts en Daniël de Vette

vormgeving

Eric van den Berg,
egfvdberg@upcmail.nl,
Tom van Staveren,
graphicisland@upcmail.nl.

medewerkers aan dit nummer

Ronald Buitenhuis, Jos Damen,
Anne van den Dool, Rob Feenstra,
Kirsten van Gelderen-Ziesemer,
Iris Geldermans, Frank Huysmans,
Marijn Mostart, Willem Peter
de Ridder

abonnementen

Voor abonnementsprijzen
en andere informatie zie
InformatieProfessional.nl.

advertentieverkoop

Voor informatie over adverteren
in blad of op de site:
Rajin Roopram, e-mail
rajin.roopram@kbenp.nl,
tel. 06-15201724.

Het verlenen van toestemming
tot publicatie in dit tijdschrift
strekt zich tevens uit tot het
in enigerlei vorm elektronisch
beschikbaar stellen.

INHOUD

09

Vigilant audience

Complottheorieën lijken zich steeds meer in het publieke debat te nestelen. Onderzoeker Daniel Trottier pleit voor waakzaamheid en het 'aangaan van het gesprek'.

10

IP'ers tegen Covid-19

Terwijl Nederland de coronacrisis lijdzaam onderging, werkten informatieprofessionals achter de schermen mee aan de bestrijding ervan. Drie betrokkenen vertellen.

16

Achter de Victorines

Jaarlijks onderscheidt het Victorine van Schaickfonds publicaties die vernieuwing in het informatievak helpen stimuleren. IP ging met twee winnaars in gesprek over hun onderzoeken en ambities.

RUBRIEKEN

04

Data in beeld

Van Gogh
Worldwide

07

IP Lingo

Fleet

15

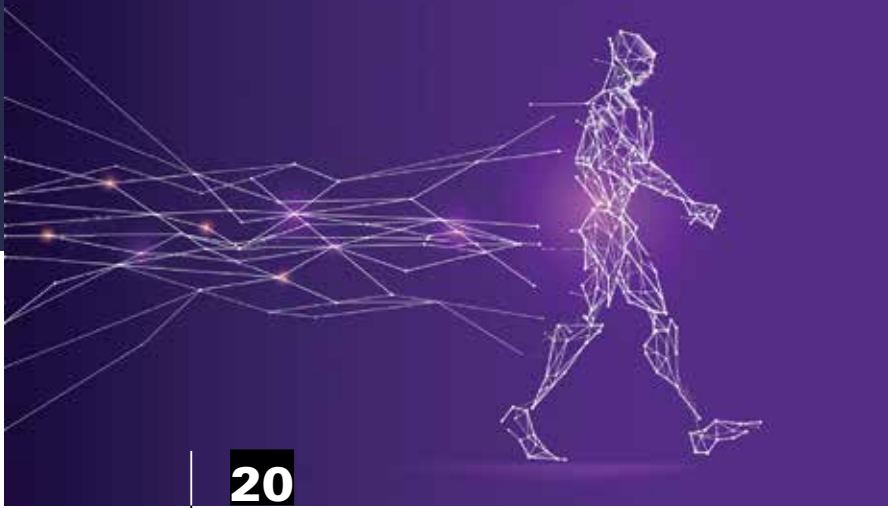
Column

Intiem

27

KB Onderzoekskroniek

Blogarchivering

20

Niets te vrezen van AI

Zal de organisatie onder leiding van mensen door de komst van technologie verdwijnen? Nee, maar veranderen zal ze wel, stelt Willem Peter de Ridder.

22

Informatievaardigheid

Hoe geven hogeschool-, universiteits- en speciale bibliotheken in coronatijd hun onderwijs in informatievaardigheden vorm? Een verslag van het jaarlijkse O&O-symposium.

24

GLAM, Wiki en digikeuze

Nederlandse GLAM-instellingen willen zich graag digitaal openstellen. Wat komt daarbij kijken? Deel 4 in een serie van zes zoomt in op de (toevallige) keuzes bij digitalisering.

REDACTIONEEL | Cindy Lammers

RESPECT

M

et Keesje naar het park. Het was een van de schaarse sociale uitjes in de eerste maanden van de coronacrisis. Terwijl de honden speelden, snuffelden de baasjes – *coffee to go* in de hand – langs actuele topics. Corona. Uiteraard. Het duurde niet heel lang voor de teneur van de gesprekken begon te kantelen. Of ik die palen had gezien langs de snelweg. Ik was toch richting Utrecht gereden? Stikt ervan.

Van 5G was het een kleine stap naar vaccin, chip, bloed, kinderen en pedo.

De complotten zijn in de loop van tijd niet minder geworden – integendeel.

Je moet met complotdenkers in gesprek gaan, zo luidt het advies ook in dit blad. Vanuit wederzijdse openheid en tolerantie, want twee paar dovemansoren horen nog steeds hun eigen gelijk.

Zelf gooi ik tegenwoordig de 'eyewitness' erin. Mensen uit mijn directe omgeving die bovenop het virus zitten; informatie uit eerste hand dus. Als je hoort over de toewijding en investering, in arbeid en geld, om te voorkomen en genezen (of niet, en ook dat vraagt aandacht en empathie), dan is een complot wel het allerlaatste waar je aan denkt. Ik kan daar nu de IP'ers uit het artikel op pagina 10 aan toevoegen.

Kritisch zijn mag, maar je kop erbij houden – vanuit respect – is wellicht verstandiger.

Rustige feestdagen!

<

28

Gelezen

Steven Van Bellegem

30

Gespot

Librairie Avant-Garde

32

Verenigingen

Beroepsverenigingsnieuws

34

Lifehacking

Breakout-sessies

35

Favorieten

Kirsten van Gelderen-Ziesemer

VINCENT VAN HEEL DICHTBIJ

Vincent van Gogh, Caf  terras bij nacht (Place du Forum), circa 16 september 1888. Olieverf op doek, 80,7 x 65,3 cm, Kröller-M  ller Museum. Ingezoomd. De voorkant in dit geval, maar veel andere schilderijen van de Hollandse meester kun je ook van een andere kant bekijken – de labeltjes en stickers van de eigenaar(s) achterop bijvoorbeeld – op Van Gogh Worldwide. Of beter: <https://vangoghworldwide.org>. Want het is een digitaal platform, waar je kunsthistorische en materiaaltechnische informatie over het werk van Vincent van Gogh (1853-1890) kunt vinden. Nu nog alleen het Nederlandse werk, maar in 2021 volgt de rest van de wereld. Dan moet Van Gogh Worldwide alle circa tweeduizend schilderijen en tekeningen online beschikbaar hebben, hopen initiatiefnemers RKD – Nederlands Instituut voor Kunstgeschiedenis, Van Gogh Museum en Kröller-M  ller Museum.

Meer over Van
Gogh World-
wide lees je
op pagina 6.

vervolg
van
pagina
4 - 5

Van Gogh Museum

Korenveld onder
onweerslucht, 1890.

ONDERZOEKSPLATFORM VAN GOGH WORLDWIDE TOONT MEESTER TOT IN DETAIL

Onlangs is Van Gogh Worldwide gelanceerd, een digitaal platform waarop kunst-historische en materiaal-technische informatie over het werk van Vincent van Gogh wordt samengebracht. Het is het eerste platform binnen de museale en culturele wereld dat de data conform het linked art datamodel publiceert.

Het RKD – Nederlands Instituut voor Kunstgeschiedenis, Van Gogh Museum en Kröller-Müller Museum zijn de founding partners van Van Gogh Worldwide. Zij beschikken over gedegen informatie over het werk van Van Gogh. Daarnaast bundelen zij specialistische kennis over het digitaal ontsluiten van gegevens. Zij werken bij de realisatie van het platform samen met een groot aantal deelnemers, waaronder musea, particulieren en onderzoeksinstituten, en in het bijzonder het Rijks erfgoedlaboratorium van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

Gedetailleerde informatie

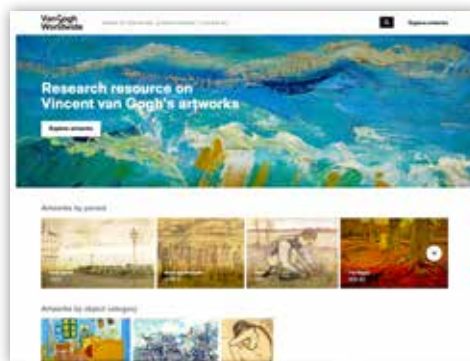
Op het platform worden nu nog de gegevens getoond van de schilderijen, tekeningen en prenten van Vincent van Gogh in Nederland: ruim duizend schilderijen en werken op papier. Van alle werken zijn de objectgegevens, herkomst, tentoonstellings- en literatuurgegevens, briefverwijzingen en materiaaltechnische informatie te raadplegen. Bijzonder is de koppeling naar de brieven van Van Gogh, zodat inzichtelijk is hoe hij het betreffende werk zelf beschreef. De technische gegevens bevatten verschillende opnames van een werk (zoals achterkant en

strijklicht) en verwijzingen naar onderzoeksrapporten. Zo kan de bezoeker iedere afbeelding tot in detail onderzoeken.

Binnen de website is het eenvoudig naar bepaalde werken te zoeken, zowel op Nederlandse als op Engelse trefwoorden en op oeuvre-catalogusnummers. Ook zijn de zoekresultaten te filteren op categorieën, zoals onderwerp, materiaal en periode van vervaardiging. Het platform streeft ernaar objectief te zijn: alle wetenschappelijk gepubliceerde onderzoeksresultaten over de kunstwerken worden weergegeven. In de tweede fase, die begint in 2021, voegt het ook de werken uit collecties in het buitenland toe. In totaal zijn er zo'n tweeduizend kunstwerken van Van Gogh bekend.

Linked art datamodel

Van Gogh Worldwide voldoet aan de principes en uitgangspunten van het Netwerk Digitaal Erfgoed en Digitaal Erfgoed Referentie Architectuur. Dit betekent dat informatie vanuit de verschillende bronsystemen als linked data wordt gepubliceerd en door middel van het gebruik van thesauri op elkaar wordt aangesloten. Op deze manier is de informatie betrouwbaar en altijd up-to-date. Van Gogh Worldwide is bovendien het eerste platform binnen de museale en culturele wereld dat de data conform het linked art datamodel publiceert.

LOCHAL TILBURG BESTE BIBLIOTHEEK VAN NEDERLAND

De LocHal in Tilburg is door publiek en vakjury gekozen tot Beste Bibliotheek van Nederland 2020 en mag een jaar lang deze titel dragen. LocHal kreeg vorige maand de award uitgereikt door Nina Nannini, directeur van Stichting NBD Biblion, tijdens de online masterclass 'Transformatie van bibliotheken' die georganiseerd werd in het kader van het vijftigjarig bestaan van de stichting. Naast LocHal waren nog vier bibliotheken genomineerd: de bblthk... (Wageningen), Forum Groningen, Forum Zoetermeer en Bibliotheek Gooi en meer (Huis van Eemnes).

De verkiezing van de Beste Bibliotheek van Nederland is een initiatief van *Bibliotheekblad*, het vakblad en platform voor de bibliotheeksector in Nederland en Vlaanderen, en Stichting NBD Biblion, de dienstverlenende organisatie en kennispartner voor openbare bibliotheken en mediatheken in Nederland.<

ODEUROPA DUKT IN DIGITALE GEURERFGOEDCOLLECTIES

Historisch geurerfgoed ontdekken en weer 'ten neuze' brengen: het onderzoeksproject Odeuropa van KNAW's Humanities Cluster laat geuren herleven. De EU bekroonde het onlangs met 2,8 miljoen euro uit het *EU Horizon 2020-programma*, waarmee de wetenschappers onder meer sensory mining-technieken zullen ontwikkelen. Odeuropa is een internationaal samenwerkingsproject, geleid door cultuurhistorica Inger Leemans en informatietechnoloog Marieke van Erp.

Welke rol heeft geur de afgelopen eeuwen gespeeld in onze culturen? En hoe kan ruiken helpen om het materiële en immateriële erfgoed van Europa te promoten? 'Geuren zijn heel bepalend voor onze beleving van de wereld en voor identiteitsvorming, maar we hebben maar heel weinig kennis over de zintuiglijke kant van het verleden', stelt Leemans. 'Met "Odeuropa: Negotiating Olfactory and Sensory Experiences in Cultural Heritage Practice and Research" duiken we in digitale erfgoedcollecties om de belangrijkste geuren van Europa en de verhalen die ze dragen te ontdekken en ze weer terug naar onze neuzen te brengen.'

bewaard – verwacht het onderzoeksteam veel geurinformatie te putten uit de grote rijkdom aan gedigitaliseerde schilderijen

en prenten. Van Erp: 'Odeuropa heeft tot doel een "computerneus" te ontwikkelen die geuren en olfactorische ervaringen uit het verleden in digitale teksten uit zeven verschillende talen

kan traceren, vanaf 1600 tot aan het begin van de twintigste eeuw.'

Historische geurencyyclopedie

De historische vondsten zullen uiteindelijk worden tentoongesteld in een online *Encyclopaedia of Smell Heritage*, een archief voor het olfactorische erfgoed van Europa, waarmee toekomstige generaties toegang krijgen tot hun geurverleden. Bovendien wordt een selectie van Europese geuren bewaard met behulp van erfgoedwetenschappelijke technieken en 'gereconstrueerd' in samenwerking met de geurindustrie. In samenwerking met musea, bibliotheken en kunstenaars zal het Odeuropa-team olfactorische evenementen organiseren en tentoonstellingen samenstellen, waarbij erfgoedbezoekers leren hoe ze via de neus het verleden kunnen verkennen. Samen met het Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed wordt onderzocht welke rol geuren spelen in hedendaagse erfgoedpraktijken en hoe we ervoor kunnen zorgen dat geur hoger op de agenda van erfgoedbeleid komt te staan.

Odeuropa start in januari 2021 en heeft een looptijd van drie jaar.

Computerneus ontwikkelen

Een team van experts op het gebied van computer vision, computational linguistics en semantic web gaat aan de slag om sensory mining-technieken te ontwikkelen om digitale tekst- en beeldcollecties te doorzoeken op geurinformatie. Welke geurstoffen worden veel genoemd? Welke betekenissen en emoties worden aan die geuren verbonden? Wat waren de meest welriekende en onwelriekende plaatsen? Welke geurstrategieën gebruikten mensen vroeger om zich te beschermen tegen stank?

Hoewel het een grote uitdaging is om met dit soort overkoepelende vragen gedigitaliseerde collecties van Europese erfgoedinstellingen te doorzoeken – alleen al omdat de collecties in verschillende databanken en datasets worden

Rob Feenstra

Projectleider/consultant bij de Universitaire Bibliotheken Leiden; heeft als aandachtsgebieden bibliotheeksystemen en de digitale bibliotheek

Fleet

Deze rubriek gaat over nieuwe woorden en begrippen in de informatiewereld. Tussen het moment van schrijven en de publicatiedatum zit een paar weken. Dat is in onze snelle wereld een hele tijd. Een begrip kan in die periode oud nieuws geworden zijn, of een algemeen ingeburgerd begrip. Of dat ook opgaat voor *fleet* is voor mij een vraag en voor u als lezer een weet. Toen ik vanochtend een rondje maakte langs een aantal bekenden kon niemand me in ieder geval vertellen wat *fleets* zijn. Ze bestaan op het moment dat ik dit schrijf dan ook nog niet in Nederland. Het is aan u om te zien hoe snel een ontwikkeling kan gaan (of niet).

Natuurlijk bestaat het woord *fleet* al wel. Er zijn enkele plaatsen in Engeland met de naam Fleet. Het betekent vloot in het Engels en is tevens de naam van een Belgische keten van autodealers, een Australisch motorfietsmerk én een firma die handelt in klysma's. De *Urban Dictionary* spreekt bij *fleet* dan ook van 'a term to describe when someone is cleaning out their ass/vagina'.

Maar de *fleet* die ik bedoel is de nieuwste functie van Twitter. Het gaat om een bericht dat na 24 uur automatisch verdwijnt. Hiermee sluit Twitter aan bij een richting die bedrijven als Snapchat, Instagram en Facebook al veel eerder insloegen. 'Omdat Fleets na een dag verdwijnen, helpen ze mensen om zich niet geremd te voelen hun persoonlijke en terloopse gedachten, meningen en gevoelens te delen', blogden Joshua Harris en Sam Haveson, respectievelijk design director en productmanager bij Twitter. Mijn optimistische ik is blij omdat een hoop vuilspuiterij daarmee automatisch verdwijnt, maar aan de andere kant kan het betekenen dat reaguurders en andere gekkies zich bevrijd voelen van hun laatste remmingen en helemaal losgaan. Wie zal het zeggen? U misschien/niet/waarschijnlijk/uiteraard? <

CULTURAL AI LAB: SAMENWERKING OM AI-TOOLS TE ONTWIKKELEN

Het Centrum Wiskunde & Informatica, het KNAW Humanities Cluster, de Koninklijke Bibliotheek, het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid, het Rijksmuseum, TNO, de Universiteit van Amsterdam en de Vrije Universiteit Amsterdam hebben hun krachten gebundeld in het Cultural AI Lab. Gezamenlijk gaan zij de mogelijkheden van AI inzetten voor cultureel onderzoek en 'de techniek' bewustmaken van de culturele context.

Schilderijen, manuscripten, foto's, video's, krantenartikelen – erfgoedinstellingen hebben een enorme rijkdom aan gedigitaliseerde collecties. Artificial intelligence (AI) speelt een belangrijke rol in het analyseren en toegankelijk maken van die collecties. Met Cultural AI wordt een brug geslagen tussen culturele erfgoedinstellingen, geesteswetenschappen en informatica. Data en informatie van betrokken erfgoedinstellingen en technische kennis vanuit onderzoeksinstituten vormen de basis voor het ontwikkelen van AI-tools die recht doen aan de complexiteit

van menselijke cultuur en die toegepast kunnen worden binnen de erfgoedsector in Nederland. Alle onderzoeken hebben hierop betrekking en hebben als doel AI-technologie meer bewust te maken van culturele contexten én culturele instellingen te laten aansluiten bij 'state of the art' AI-onderzoek in Nederland. De huidige en toekomstige onderzoeken binnen het Cultural AI-initiatief worden verdeeld over de betrokken instellingen. De promovendi en postdocs zullen in eerste instantie vier jaar aan een onderzoek werken binnen de betrokken erfgoedinstellingen.

De eerste vijf projecten van het Cultural AI Lab zijn:

AI:CULT – Culturally aware AI

Geautomatiseerde analyse en verrijking van objectbeschrijvingen in museumcollecties met behulp van AI. Het doel is om op een transparante en inclusieve manier AI binnen het cultureel erfgoed in te zetten, waarbij de gebruiker de controle behoudt en gemaakte wijzigingen geïnspireerd op AI-onderzoek inzichtelijk worden gemaakt.

SABIO – the SociAI Bias Observatory

Geautomatiseerde analyse van collectiebeschrijvingen in museumcollecties om zo koloniale terminologie op te sporen. Dit onderzoek brengt de culturele bias in collecties in kaart en actualiseert de informatie zonder daarbij de bestaande collectiedata te overschrijven.

Better Informing Citizens about Current Debates

Geautomatiseerde analyses van hedendaagse debatten in de pers met als doel een tool te ontwikkelen die het mogelijk maakt om de kwaliteit van online debatten te evalueren en te verbeteren.

RE-FRAME

Analyse van de context en framing in online journalistiek. Onderzocht worden het hergebruik van bronnen en de rol die deze spelen in de constructie van audiovisuele journalistieke vertellingen door middel van inhoudsanalyse en (action-based) productieanalyse.

Researcher in Residence Programma Cultural AI

Externe onderzoekers kunnen met de data van de Koninklijke Bibliotheek onderzoeken voorstellen rond de thema's van het Cultural AI Lab. In 2021 werkt de KB samen met onderzoeker Simon Kemper (Universiteit Leiden) aan een project rond het lokaliseren van entiteiten (personen, plaatsen en organisaties) in de meertalige koloniale gedigitaliseerde kranten met behulp van verschillende AI-taalmodellen.

'WEES KRITISCH EN WAAKZAAM'

Ronald Buitenhuis
Freelance journalist

Zeker met het coronavirus lijkt het alsof complottheorieën zich steeds meer in het publieke debat nestelen. Hoe komt dit? En welke rol spelen sociale media in de verspreiding ervan? In een EUR-podcast geeft onderzoeker Daniel Trottier zijn mening.

Sociale media geven iedereen een 'window to the world'. Maar wel een raam waar je beperkt door ziet. Het is tegenwoordig makkelijk als een soort eigen uitgever je ideeën te verspreiden. Corona is een mooi voorbeeld van waarom een idee snel post kan vatten: wetenschappers tasten in het duister en het publiek wil duiding. Een ideale voedingsbodem voor complottheorieën om vlug aanhang te winnen. Het publiek hunkert naar verbeelding. En als de ruimte er eenmaal is, is het bijna niet meer te stoppen, blijkt uit de podcast.

Het gebruik van sociale media wordt alleen maar meer, en dus kunnen ook complotten en meningen (al dan niet waar) zich steeds sneller verspreiden. Als een platform al een mening verwijdert, duikt die snel elders op. Geen ontkomen aan. Geblokt worden op pakweg Facebook is eerder een bevestiging van de theorie dan dat-ie ermee ontkracht wordt, en anders vindt de theorie – als water – altijd wel een eigen weg.

Sociale media zijn in deze niet de oorzaak, maar alleen een (als een virus) snelle verspreider, zegt Trottier. Platforms hebben vaak ook helemaal geen belang bij het verwijderen van een complot. Letterlijk zegt hij (met een knipoog): 'Als ze al hun eigen belasting willen ontduiken, waarom zouden ze dan belang hebben bij het verwijderen van complotten?' Regels zouden van bovenaf moeten worden opgelegd. 'Maar die instanties zijn met andere zaken bezig.'

Dood tot gevolg

Bij het zoeken naar gerechtigheid (al dan

Daniel Trottier is associate professor bij de afdeling Media en Communicatie van Erasmus School of History, Culture and Communication. Hij doet onderzoek naar het

gebruik van digitale media voor sociale controle, afkeuring en *shaming*. Trottier en zijn collega's hebben onlangs de open acces-titel *Introducing Vigilant Audiences* uitgebracht, die ingaat op het fenomeen *digital vigilantism*: hoe digitaal publiek gebruikmaakt van online platforms om het sociale en politieke leven vorm te geven. De essaybundel is te downloaden via <https://bit.ly/vigilant-audiences>.

niet in de vorm van een complot) gaan we volgens Trottier vaak online een grens over. We willen met publieke druk (via andere dan de reguliere mediakanalen) iets afdwingen, maar dat gaat vaak ten koste van meer. We beledigen, beschadigen en schelden. Met alle gevolgen van dien. Voorbeeld: op camera was in een opsporingsprogramma een 68-jarige vrouw te zien die een portemonnee stal. Ze gaf zichzelf na de uitzending aan, maar de video bleef circuleren op sociale media. Uiteindelijk pleegde de vrouw – nadat verspreiding van de video en alle haat eromheen maar doorgingen – zelfmoord. Sociale media zetten zelf zelden iets recht, zo blijkt.

Vigilant audience

En zo gaat het ook vaak met pedojagers, weet Trottier. Mensen is er alles aan gelegen om pedofielen publiekelijk te berechten. Het publiek gaat op sociale media daarbij vaak te ver om schuldigen veroordeeld te krijgen. Volgens hem is daar weinig aan te doen. Hij pleit in deze voor *vigilant audience*. We moeten elkaar erop aan spreken om 'waakzaam' te zijn. Echt nieuws van fake news zien te onderscheiden. Hij zegt – hoe moeilijk dat ook is – dat als je een complot vermoedt of een bericht op sociale media ziet dat niet waar is, je mensen daarop moet aanspreken. Kraak niet direct een complot-idee af, maar ga in dialoog en probeer te overtuigen. Het helpt vaak als je iemand persoonlijk kent. Is dat allemaal genoeg? 'Vermoedelijk niet, maar het is een stap zolang platforms en overheden niet ingrijpen.'

Cindy Lammers
Hoofdredacteur van IP

Terwijl Nederland afgelopen maanden de coronacrisis lijdzaam onderging, werkten informatieprofessionals achter de schermen mee aan de bestrijding ervan. Drie betrokkenen vertellen over de rol van informatie in dit proces, de (on)zin van AI en de bijdrage van IP'ers. 'Hun functie verandert naar die van data scientist.'

IP'ers in de strijd te 'We werk zeve

'Ons werk heeft mede geresulteerd in leidraden en richtlijnen voor bijvoorbeeld middelen als remdesivir en dexamethason. Daar doe je het voor!'

Covid-19; de eerste weken. Vers in het geheugen ligt nog hoe iedereen – van overheid en zorg tot commercie en burger – snakte naar informatie. Weinig harde feiten waren er, wel onzekerheid en vrees. Onttrokken aan het publieke oog werd in de tussentijd een enorme operatie op touw gezet. Data- en informatieverzameling was daarin een uiterst belangrijke taak – en is dat nog steeds. Directbetrokkene van het eerste uur is Ingeborg van Dusseldorp. Ze doet als informatiespecialist bij het Kennisinstituut van de Federatie Medisch Specialisten literatuuronderzoek voor de medisch-wetenschappelijke verenigingen. 'Je kunt stellen dat in maart dit jaar ook binnen het Kennisinstituut de wereld totaal veranderde. Van de ene op de andere dag deed ik alleen nog maar searches voor Covid-19 – tot de zomer aan toe. Daarna vlakke het werk hiervoor weer wat af.'

Manier van zoeken veranderd

Het Kennisinstituut heeft een standaard manier van zoeken, vertelt ze.

gen corona: ten soms n dagen per week'

‘Er zou niks zo vreselijk zijn als dat de IP’er vervangen wordt door een of andere machine waarvan we niet meer weten wat die aan het doen is’

‘Die bestaat eruit dat we searches doen naar literatuur met de hoogste evidence. Wat Covid-19 betreft zochten we dus op systematic reviews, RCT’s (randomised controlled trials) en observationele studies. Maar al snel bleek dat we geen evidence konden vinden, helemaal niks. In de grote databases van Pubmed zagen we absoluut geen literatuur staan. Wat we vonden en ook aangedragen kregen was absoluut niet peer reviewed. Dat was wel bijzonder. Want we kregen ook te horen: “Hé, jullie hebben een artikel gemist.” Nou, het ergste wat je een informatiespecialist kunt aandoen, is zeggen dat je in de literatuur iets over het hoofd hebt gezien’, zegt ze lachend. ‘Maar duidelijk was in elk geval wel dat we het anders moesten gaan aanpakken.’

Hoe dan? ‘We moesten onze zoekactie aanpassen, een stapje teruggaan en naar andere bronnen kijken. Dus deden we onze search op de preprintservers MedRxiv (uitgesproken als ‘med archive’) en BioRxiv (uitgesproken als ‘bio archive’), in de database van de WHO en last but not least – dat was eigenlijk nog wel het ergst, vonden wij als IP’ers – op Google Scholar.’

25.000 referenties

Het was van maart tot en met juli vijf tot zeven dagen in de week werken, zo herinnert Van Dusseldorp zich. ‘Elke dag weer zoeken naar nieuwe informatie, nieuwe updates draaien in de databases, en deze aanbieden aan de adviseurs en de werkgroepleden van de medisch-wetenschappelijke verenigingen. Daar werden dan richtlijnen en handleidingen van gemaakt die voor het hele land beschikbaar waren om Covid-19 te bestrijden. In de loop van tijd hebben we dit wel kunnen aanpassen naar wekelijkse updates, maar de informatiestromen waren voor ons echt heel groot.’

Klein voorbeeldje, zegt ze: ‘We kregen een zoekvraag binnen over de medicamenteuze behandeling van Covid-19. Iedereen die werkt met medische literatuur weet dat als je komt met een vraag over “medicamenteuze behandeling van” en dan een ziektebeeld, dit heel veel gaat opleveren. Dat was dus ook zo. We hebben momenteel al circa

‘Als je AI gebruikt moet je laten zien wat er achter de schermen gebeurt. Dat is het minste wat je kunt doen als wetenschapper’

25.000 referenties verzameld op het gebied van medicamenteuze behandeling van Covid-19. Het goede nieuws is dat dit mede heeft geresulteerd in de leidraden en richtlijnen voor bijvoorbeeld middelen als remdesivir en dexamethason. Daar doe je het natuurlijk voor!’

Zoeken met AI-tool

In de periode dat het voor Van Dusseldorp en collega's keihard werken was, kwam er ook hulp. In dit geval van Universiteit Utrecht, van Rens van de Schoot, professor Statistics for Small Data. 'Hij zei: "We hebben een prachtige artificial intelligence (AI)-tool die zorgt dat je veel sneller door je literatuur heengaat"', vertelt ze. 'Daar zijn we ook vol enthousiasme mee begonnen, maar het aantal vragen explodeerde zo dat ik Rens heb gebeld om te zeg-

gen dat het gewoon niet ging lukken. Waarop hij terecht aangaf: "Maar dan moet je *juist* met AI aan de slag zodat je daarin wordt ontlast.'

Wouter Harmsen, epidemioloog en adviseur bij het Kennisinstituut van de Federatie Medisch Specialisten, begrijpt wat Van Dusseldorp bedoelt. Hij zag ook de workload, en die was niet mis. Maar AI verdween daarmee niet van het toneel, weet hij. 'We hadden al een programma lopen om te kijken hoe we AI-tools kunnen inzetten om de juiste literatuur te vinden. Op de achtergrond hebben we dit wel doorgepakt, om bij niet-Covid-vragen de huidige literatuurselecties te repliceren.' Maar omdat de nood door Covid zo hoog was, is hij ook gaan kijken of er toch iets mogelijk was samen met Van de Schoot en team. AI was het maar om te ervaren wat zo'n AI-tool

'Maak als IP'er tijd voor innovatie, want anders ben je al bij voorbaat uitgerangeerd'

Als informatieprofessional ben je, zeker in het geval van Van Dusseldorp en collega's, erg druk. Bezigt met de waan van de dag, voor innovatie is eigenlijk geen tijd. Misschien is het ook wel een beetje eng. Van de Schoot snapt dat best. 'De technologie gaat heel hard, zeker in deze coronatijd. Het is moeilijk bij te houden en best spannend, en dan moet je ook nog je gewone werk doen.' De crux is samenwerking, zegt de hoogleraar. 'Dingen uitproberen, *explainable AI* heet dat. Waarom werkt het nou op de ene dataset heel goed en op de andere niet. Jij hoeft je niet om te scholen tot AI-specialist, maar je kunt wel met hem samenwerken.'

Hoewel Van Dusseldorp door drukte eerder moest afhaken bij het AI-project bij haar werkgever, weet ze ook dat ze moet "meebewegen met de technologie". 'Je kunt niet anders. Geen tijd hebben voor vernieuwing is natuurlijk geen argument. Het is leuk, en je begrijpt ook beter wat er op je afkomt. Mijn advies is: maak altijd tijd voor innovatie want anders ben je al bij voorbaat uitgerangeerd.'

nu precies doet, om er feeling mee te krijgen, zegt hij. 'Wat je vaak ziet is dat dergelijke tools nog in een experimentele fase zitten. Bij het Kennisinstituut hebben we juist gereedschap nodig dat meteen bruikbaar is in de praktijk voor de specialisten die de literatuurselecties maken. Het is goed om dat gebruikersgemak te onderzoeken.'

Cord-19-database

De samenwerking met Van de Schoot betrof de AI-tool ASReview (<https://asreview.nl>), afkorting van Automatic Systematic Review, waarmee grote databestanden automatisch kunnen worden doorzocht dankzij active learning-software. In 2019 won hij met dit project de initiatiefprijs van het Victorine van Schaickfonds. 'Precies een jaar geleden was dat', herinnert Van de Schoot zich. 'Vlak erna brak helaas

Zoekblok voor Covid-19

Van Dusseldorp: 'In Nederland zitten heel veel medisch informatiespecialisten, allemaal even grote vakidioten, en in no time stond er een prachtig zoekblok met allerlei terminologie voor Covid-19. Dit hebben we landelijk met elkaar gedeeld en het wordt telkens opnieuw aangevuld als er nieuwe termen zijn. Het zijn prachtige bronnen waarvan iedereen gebruik kan maken.'

de coronapandemie uit, maar dat was voor ons een mogelijkheid om te versnellen, juist omdat het aantal artikelen over Covid-19 explosief steeg. We zijn gaan samenwerken met het Allen Institute for AI; deze organisatie heeft voor het Witte Huis de Cord-19-data-

base gemaakt, met daarin alle artikelen op het gebied van corona, dus ook Sars, Mers en oude studies. Inmiddels zitten daar zo'n 160.000 publicaties in. En die kun je onderzoeken met AI.'

'Dit probeerden we dus aan te smeren aan Ingeborg', vervolgt Van de Schoot lachend. 'Maar zoals ze al vertelde waren ze enorm druk, waardoor het op dat moment niet werkte. Gelukkig was Wouter er om dit verder op te pakken. Inmiddels hebben we ontzettend veel leuke resultaten binnen.' Er zijn overigens veel zoekmachines gebouwd op die Cord-19-database, weet hij, AS-Review is er één van. 'Want er is een enorme behoefte aan kennis. Er worden ook veel challenges uitgeschreven om de beste AI-toepassing los te laten op die database, om zo snel mogelijk de relevante studies naar boven te krijgen.'

'Heel veel AI-toepassingen zijn er al. De tijd dat je naar de bibliotheek ging en een stapeltje tijdschriften meenam is allang voorbij'

Open science

Als lid van De Jonge Akademie van de Koninklijke Nederlandse Academie van Wetenschappen (KNAW) is Van de Schoot een sterk voorstander van open science. ASReview is dan ook een open tool. ‘Alle code staat open op GitHub. Al onze fouten en al onze goede dingen kun je er zien. We krijgen ook veel hulp van programmeurs over de hele wereld om de tool te verbeteren. En dat vind ik ontzettend belangrijk. Want als je het hebt over AI die beslissingen van Ingeborg en collega’s uit handen gaat nemen, dan moet je wel dingen *weten*. Het moet geen blackbox worden. Er zou niks zo vreselijk zijn als dat Ingeborg vervangen wordt door een of andere machine waarvan we helemaal niet meer weten wat die aan het doen is.’ Als je AI gebruikt moet je laten zien wat er achter de schermen ge-

beurt, vindt hij. ‘Dat is het minste wat je kunt doen als wetenschapper.’

Hij kan dit ook doen, zo weet hij best, omdat hij – indirect – betaald wordt door de Belastingdienst. ‘Ik hoef met de tool geen winst te maken, maar een commerciële partij gaat haar code nooit openbaar gooien.’ Daarmee hebben we meteen een ethische kant van AI te pakken. ‘Klopt, en het is goed om te beseffen dat er twee soorten AI- en machine learning-toepassingen zijn. Je hebt AI die de beslissingen voor je neemt, en AI die jou ondersteunt en je leven makkelijker maakt. In het eerste geval worden trainingsdata gebruikt om jouw eigen data te annoteren. Dus de machine zegt: dit is relevant. In het tweede geval wordt een rangschikking gemaakt op basis van meest relevant tot minst relevant, en moet jij als mens de beslissing nemen of iets wat door de

‘Informatie-specialisten zijn cruciaal om *quality control* te handhaven, maar dat hun positie gaat veranderen, dat lijkt me wel duidelijk’

machine wordt aangeboden echt relevant is. Dat noemen ze de *oracle modulus*. Zo blijf je als mens de poortwachter van informatie en kennis.’

IP'er overbodig?

Daarmee doemt meteen een mogelijk beeld op van de toekomstige (medisch) informatieprofessional. Van Dusseldorp is er niet helemaal gerust op. ‘Hoelang gaan we nog echt uitgebreide zoekstrategieën bouwen? Of wordt het snel een paar termen intoetsen en zijn we er ook?’ De inaugurele rede die Van de Schoot hield aan het begin van dit jaar had als titel ‘Machines vervangen wetenschappers’. Dat bekt natuurlijk lekker, maar zit er wellicht ook een kern van waarheid in?

Van de Schoot lacht. Zo erg is het nu ook weer niet. ‘Ik denk dat de rol van de (medisch) informatiespecialisten

evolueert naar die van data scientist. En dat ze inmiddels al meer data scientist zijn dan ze zich realiseren. Want heel veel AI-toepassingen zijn er al. We hebben het nu over nieuwe toepassingen op de Cord-19-database die beschikbaar zijn gekomen, maar Google Scholar is een en al AI. Pubmed, daar

zit alleen maar AI achter! De tijd dat je naar de bibliotheek ging en een stapeltje tijdschriften meenam is allang voorbij.’

Garbage in, garbage out

De uitdaging voor IP'ers is in deze beweging mee te gaan, vervolgt hij. ‘Dat ze zich meer data scientist gaan voelen, en gatekeepers.’ Harmsen reageert bevestigend knikkend: ‘Ook ik zie die rol veranderen.’ Van de Schoot: ‘Ik vind als hoogleraar dat je niet aan machines de keus moet overlaten welk artikel wel of niet relevant is. Want: garbage in, garbage out. Denk aan al die fouten die we in het nieuws tegenkomen; zo’n Google-auto die “een gekleurde vrouw die net niet op het zebrapad oversteept” aanrijdt omdat zo’n foto toevallig niet in de database zit – dat moeten we niet willen. Dus

informatiespecialisten zijn cruciaal om *quality control* te handhaven, ze zijn dé experts. Maar dat hun positie gaat veranderen, dat lijkt me wel duidelijk.’

Meer lezen over het zoeken naar informatie over het coronavirus? Check dan ook IP#2 van dit jaar. <

Het onderwerp ‘Informatie, AI en Covid-19’ werd behandeld tijdens SmartHumanityTV van beroepsvereniging KNVI, afgelopen 30 november. Tijdens dit online evenement presenteerden Marjo Bakker (NIOD) en Eric Kokke (GO opleidingen) een serie televisieprogramma's met gasten uit het informatie-domein in binnen- en buitenland. Het hele programma (en delen ervan) is terug te kijken op het YouTube-kanaal van de KNVI.

CURSUSAGENDA

GO opleidingen

2021

ALLE
CURSUSSEN
ONLINE

JANUARI FEBRUARI

11/01 ONLINE PRESENTEREN

12/01 EMBEDDED LIBRARIAN GAAT ZEKER DOOR

14/01 AUDITING IN DE INFORMATIEDIENSTVERLENING GAAT ZEKER DOOR

15/01 RELATIEBEHEER EN ACCOUNTMANAGEMENT
IN DE INFORMATIEDIENSTVERLENING

19/01 MARKETING INFORMATIEDIENSTVERLENING IN EEN DAG

20/01 INTERNET ZOEKTECHNIKEN (ADVANCED) GAAT ZEKER DOOR

21/01 SCHRIJVEN VAN DOELTREFFENDE RAPPORTEN EN ADVIEZEN GAAT ZEKER DOOR

21/01 PROFESSIONAL INTERNET RESEARCH (ENGELSTALIG)

22/01 MAAK HET VINDBAAR

29/01 INSTRUCTIEVAARDIGHEDEN

29/01 DATA-ARCHITECTUUR & DATAMANAGEMENT

03/02 PROJECTMATIG WERKEN

03/02 INFORMATIEBEVEILIGING

04/02 ADVIESVAARDIGHEDEN GAAT ZEKER DOOR

04/02 AVG & ARCHIEVEN

04/02 OPTIMALISEREN VAN INFORMATIEDIENSTEN GAAT ZEKER DOOR

Intiem

‘Premier Rutte erkende ten overstaan van de commissie zelfs dat er op zijn ministerie weinig wordt vastgelegd’

Frank Huysmans

Bijzonder hoogleraar bibliotheekwetenschap aan de UvA en zelfstandig onderzoeker en adviseur bij WareKennis

De D zit weer in de maand, dus mail van Van Dale. We mogen weer stemmen op het Woord van het Jaar. Ik in de lijst genomineerde woorden op zoek naar ‘huidhonger’. Staat er niet tussen! *Hors concours*, zo blijkt, want het is niet van 2020. In de Curaçaose *Amigoe* duikt het al in februari 1984 op. De carnavalsbijlage drukt naast een dankzegging (‘Wij accepteren carnaval dus als een gift van U, Vader van alle licht, omdat al wat goed is van U afkomstig is’) een interview af met een groep Amerikaanse jongerenpastors. Als CliniClowns *avant la lettre* maken ze het leven van gehandicapte kinderen, zieken en ouderen wat draaglijker

door ze aan te raken en bij het afscheid een kusje te geven.

Vorig jaar ging het net zo met een woord dat ik toen voor het eerst hoorde (en liever nooit had leren kennen). ‘Beleidsintimiteit’. *Vertrouwelijkheid van het overleg of het samenwerken tussen bewindslieden en ambtenaren aangaande beleidszaken*. Bestond ook allang dankzij een lange rij ministers, bestuurskundigen en juristen. Ambtenaren moeten intern vrijelijk hun opvattingen kunnen ventileren zonder er later op te kunnen worden aangesproken.

Dat valt natuurlijk te billijken. Je wilt als ambtenaar misschien nog wel eens verder solliciteren zonder geconfronteerd te worden met je opvattingen van twintig jaar eerder. Maar hoe beleidsintimiteit kan ontsproten is gebleken uit de toeslagenaffaire bij de Belastingdienst. Ambtenaren die overijverig te werk gaan, duizenden ouders als fraudeurs bestempelen en hen ten onrechte in grote financiële problemen brengen. Andere overheidsdienaren die bij hun meerderen geen gehoor vinden met hun zorgen

hierover (‘houd jij je nou maar met de uitvoering bezig en niet met het beleid’). Die gedwongen worden de wet te overtreden. Cruciale informatie die niet met de staatssecretaris en de Kamer wordt gedeeld maar wel RTL en *Trouw* bereikt, terwijl de dienst een woordvoerder laat zeggen dat men er ‘voortdurend naar streeft volgens de wet te werken’.

Met de informatievoorziening hebben we het echte probleem te pakken. De informatiehuishouding van de overheid is een puinhoop, zei hoogleraar staatsrecht Wim Voermans vorig jaar al. Frans Weekers en Menno Snel, de staatssecretarissen die vanwege de affaire de eer aan zichzelf moesten houden, beaamden dat onlangs gretig voor de parlementaire commissie die de toeslagenaffaire onderzocht. Evenals Wopke en Wiebes. Premier Rutte ging nog wat verder en erkende ten overstaan van diezelfde commissie zelfs dat er op zijn ministerie weinig wordt vastgelegd. Algemene Zaken is een klein ministerie, weet u. Daar hebben mijn ambtenaren geen tijd voor. En naar ambtelijke memo’s kon de commissie fluiten. Beleidsintimiteit! Grijns.

Beste Van Dale. Ik weet dat het te vroeg is, maar mag ik ‘informatie-ejaculatie’ alvast nomineren voor Woord van 2021? Het bestaat nog niet, ik zweer het u. <

Winnaars Victorines reflecteren

'Je mist veel informatie **het fysieke object**

Jaarlijks onderscheidt het Victorine van Schaickfonds publicaties die vernieuwing in het informatievak helpen stimuleren.

Dit jaar viel de eer te beurt aan Cornelis van Lit (penning), Helena Schöb (scriptieprijs), muziekbibliotheek De Intro (aanmoedigingsprijs) en Eimer Wieldraaijer (oeuvreprijs). *IP* ging met Van Lit en Schöb in gesprek over hun onderzoeken en ambities.

Anne van den Dool

Tekstschrijver, auteur
en cultureel journalist

op transitie naar digitaal

als je niet in handen hebt'

*Victorine van Schaick
penning, 2500 euro*

CORNELIS VAN LIT

ONDERZOEK NAAR GEDIGITALISEERDE MANUSCRIPTEN

De publicatie van onderzoeker/islamoloog Cornelis van Lit ontstond uit pure verbazing. Dankzij zijn fascinatie voor de geschiedenis van de islamitische filosofie werkt hij met grote regelmaat met middeleeuwse teksten. Niet zelden is het papieren manuscript niet langer voorhanden. Gelukkig beschikken we in de moderne wereld over technologie die ervoor kan zorgen dat de gedigitaliseerde versie in een vingerknip op ons beeldscherm verschijnt.

Maar wat zien we dan eigenlijk? Die

'We gaan heel achteeloos om met het idee dat de gedigitaliseerde versie van een manuscript niet het echte manuscript is'

vraag begon Van Lit zichzelf meer en meer te stellen, verwonderd als hij was dat collega's daar niet bij stil leken te staan. 'Het duurde een tijdje voordat ik begreep hoe achteeloos we omgaan met het idee dat de gedigitaliseerde versie van een manuscript niet het *echte* manuscript is', legt hij uit. 'Het valt misschien te vergelijken met de geschiedenis van de fotografie: aanvankelijk dacht iedereen dat foto's een objectief venster op de wereld konden bieden. Inmiddels weten we: een foto vertelt een eigen verhaal, dankzij een bepaald camerastandpunt, de kadrering, de belichting, noem maar op.'

Gladde interfaces

Dat geldt volgens Van Lit ook voor gedigitaliseerde teksten. 'De interfaces waarin we deze manuscripten tot ons nemen, willen de gebruiker het liefst laten vergeten dat hij naar een gedigitaliseerde versie van een tekst kijkt. Met pijltjes kun je de pagina's omslaan, waardoor je het gevoel hebt dat je in een echt boek bladert. Ook het zoekstelsel van veel bibliotheken geeft je het idee dat je door lijsten met fysiek beschikbare boeken bladert.'

Terwijl: niets is minder waar. 'Je mist veel informatie als je niet het fysieke object in handen hebt', aldus Van Lit. 'Wanneer zich in een pagina een wormgat bevindt, schemert de tekst van de onderliggende pagina door de bovenliggende tekst heen. Voor je het weet transcribeer je een tekst verkeerd. Of wat dacht je van de grootte van het boek? Onderzoekers deden eens onderzoek naar een manuscript, denkend dat het om een omvangrijk boek ging, niet wetend dat het in feite een boekje op zakformaat was. Zo'n eigenschap verandert de context van het werk: in het geval van zulke afmetingen is het heel waarschijnlijk dat we te maken hebben met een reiseditie.'

Wisselende kwaliteit

De kwaliteit van afbeeldingen is behoorlijk wisselend. Van Lit: 'Al een aantal jaar onderzoek ik digitale catalogi van bibliotheken over de hele wereld. Dan check ik bijvoorbeeld: is de catalogus ook doorzoekbaar in het Arabisch? Laten de foto's elk deel van

Initiatiefprijs voor vernieuwende muziekbibliotheek

De initiatiefprijs is dit jaar gewonnen door het team van De Intro, de muziekbibliotheek van het Belgische Genk. De jury roemde de eigentijdse wijze waarop de functie van de muziekbibliotheek wordt neergezet in een tijd waarin deze tak van het bibliotheekwerk door de opkomst van streamingmogelijkheden sterk onder druk staat. De Genkse muziekbibliotheek brengt de muziek uit de bibliotheekcollectie op een enthousiasmerende manier onder de aandacht. 'Een hedendaagse muziekbibliotheek is veel meer dan een verzameling cd's en muziek-

boeken', aldus het team van De Intro. 'We willen zo veel mogelijk mensen op een laagdrempelige manier muziek laten proeven en ontdekken. Daarom krabben en dabbelen we in het heden, het verleden en de toekomst van muziek, onder meer met blogs (<https://deintro.wordpress.com>). Met onze teksten willen we de lezer verrijken, verbazen en prikkelen. Muziek is overal. Wij brengen het een beetje dichterbij.' Het team ontvangt een geldbedrag van 2000 euro om de muziekbibliotheek verder te ontwikkelen.

het object goed zien? Zijn de foto's gefotografeerd op een neutrale achtergrond, met een goede lichtbalans, zodat de kleuren goed tot hun recht komen? Soms gaat men heel professioneel te werk, maar in andere gevallen is het ronduit behelpen.'

Wat zou Van Lit onderzoekers aanraden? 'Allereerst: wees je bewust van het feit dat je met een gedigitaliseerd manuscript werkt, en geef dit ook aan in je bronvermelding. Daarnaast: ga indien mogelijk met de fysieke tekst aan de slag. Je excellentie als onderzoeker schuilt in de minieme details die je over een boek ontdekt, en die komen op een scherm lang niet altijd naar voren.'

Waar kunnen onderzoekers op letten wanneer ze met een gedigitaliseerde versie van een tekst aan de slag gaan? 'Let goed op de resolutie van de foto's

'Waar een historisch object ons doet nadenken over de geschiedenis, kan een digitaal object ons juist in contact brengen met de toekomst'

en maak bij voorkeur gebruik van afbeeldingen in kleur. Check bovendien of alle folio's wel zijn ingescand, en of de randen van het werk zichtbaar zijn, zodat je zeker weet dat de hele pagina zichtbaar is. Als het beeldmateriaal onverhoopt van onvoldoende kwaliteit is, kies dan een ander onderzoeksobject. Je kunt een onderzoek niet op te veel gissingen baseren. Tot slot: neem je verantwoordelijkheid. Laat je onderwijzen in de mogelijkheden van de programma's en interfaces die je gebruikt. Weet bijvoorbeeld hoe je een foto in zo goed mogelijke kwaliteit opslaat en welke verrijking het gebruik van een beeldbewerkingsprogramma kan bieden bij je onderzoek.'

Blijven reflecteren

Met zijn onderzoek ageert Van Lit dan

ook niet tegen het gebruik van digitale versies van manuscripten. 'Het feit dat de afgelopen jaren zo veel werken in digitale vorm beschikbaar zijn geworden, is voor het onderzoeksveld natuurlijk fantastisch', vindt hij. 'Met mijn onderzoek en boek probeer ik het bewustzijn van de eindgebruiker te vergroten, zodat die beter nadenkt over de foto's waarvan hij gebruikmaakt. Een digitaal object is van zichzelf niets waard: het kan oneindig vaak worden gekopieerd en uitgewisseld. Het materiële object, daarentegen, is vaak juist enorm waardevol. De enorme digitaliseringsslag die de afgelopen jaren is gemaakt, zorgt ervoor dat collecties niet langer kunnen leunen op de bijzondere boeken die ertoe behoren. Manuscripten kunnen zich tegenwoordig in vele collecties tegelijk bevinden. Dat komt het onderzoek enorm ten goede, maar we moeten wel aandacht blijven houden voor het object waarmee we werken.'

Nog steeds, na al die jaren onderzoek, beschouwt Van Lit zichzelf niet als een expert. 'Ik ben ook gewoon een gebruiker die zijn ervaringen beschrijft en daarop reflecteert. Blijkbaar valt dat in de smaak.'

Cornelis van Lits publicatie 'Among Digitized Manuscripts; Philology, Codicology, Paleography in a Digital World' verscheen bij Brill en is compleet open access beschikbaar via de website van de uitgever. Daarnaast reflecteert Van Lit uitgebreid op dit vraagstuk in zijn blog The Digital Orientalist.

Oeuvreprijs voor Eimer Wioldraaijer

Het Victorine van Schaickfonds eert bij uitzondering personen die door de omvang van hun schrijfwerk in het bibliotheek- en informatievak opvallen. Dit jaar viel die eer te beurt aan Eimer Wioldraaijer, die van 1991 tot begin dit jaar aan het roer stond van *Bibliotheekblad*, vakblad voor de bibliothecaire sector. Vanwege het coronavirus verliep zijn afscheid stiller dan gehoopt. Met deze prijs hoopt de jury de voormalig hoofdredacteur alsnog in het zonnetje te zetten. In de bijna dertig jaar waarin Wioldraaijer het blad leidde, was hij getuige van grote veranderingen in de bibliotheeksector.

De krimp van het aantal bibliotheekorganisaties en -medewerkers en de rappe digitalisering zetten ook het bestaan van het blad onder druk. *Bibliotheekblad* wisselde meermaals van eigenaar. Het fonds roemt het zachtmoedige ondernemerschap van Wioldraaijer, dat ervoor zorgde dat het blad op het juiste moment onder de juiste vleugels terechtkwam. Ook schreef hij zelf druk mee aan artikelen, interviews en commentaren, en was hij verantwoordelijk voor het optuigen van de verkiezing van de Beste Bibliotheek en Beste Bibliothecaris van Nederland.

Scriptieprijs
1500 euro

HELENA SCHÖB

MOGELIJKHEDEN VAN VIRTUAL REALITY
BIJ DE DIGITALISERING VAN CULTURELE OBJECTEN

Helena Schöb sloot deze zomer haar master Book and Digital Media Studies aan de Universiteit Leiden af met een onderzoek getiteld 'The Simulacrum is True', over de mogelijkheden die virtual reality-technieken bieden bij het digitaal toegankelijk maken van manuscripten, kunstwerken en andere culturele objecten. 'Voor geesteswetenschappers is en blijft het materiële object heel belangrijk', licht Schöb toe. 'Ze zijn bijvoorbeeld niet alleen geïnteresseerd in de inhoud van een manuscript, maar ook in de staat waarin het verkeert, zoals de aan- of juist afwezigheid van krasjes of scheurtjes. Bij het digitaliseren van een object is het belangrijk ook die eigenschappen te behouden – terwijl dat proces nu nog vaak wordt ingestoken vanuit de wens de informatie die in dat manuscript ligt opgeslagen te behouden.'

Driedimensionaal digitaliseren

Een driedimensionale benadering van dat digitaliseringsproces, bijvoor-

**'Filosoof
Walter
Benjamin
sprak al in
de jaren
dertig van
de vorige
eeuw over
het aura van
een object
dat verloren
gaat bij
een mecha-
nische
reproductie'**

beeld middels virtual reality, zou in de behoefte ook de materiële eigenschappen te behouden kunnen voorzien, aldus Schöb. 'Daarnaast kun je het object verrijken met gerelateerde informatie en het in een historische en culturele context plaatsen. Cy-Ark, een samenwerking met Google Arts & Culture, is daarvan een mooi voorbeeld; deze organisatie maakt kwalitatief hoogwaardige driedimensionale scans van erfgoedlocaties over de hele wereld. Ook het Rijksmuseum heeft een mooie app: de Rijksstudio, waarin je je eigen collectie kunt samenstellen en zelfs door het museum kunt lopen.'

Zorgt zo'n nauwkeurige nabootsing van het materiële object er niet voor dat dit object uit het zicht verdwijnt? Daar hoeven we volgens Schöb niet al te bang voor te zijn. 'Filosoof Walter Benjamin sprak al in de jaren dertig van de vorige eeuw over het aura van een object dat verloren gaat bij een mechanische reproductie, zoals in de vorm van een foto. Dat is echter een ander verhaal dan een digitale reproductie: we hebben dan te maken met een radicaal andere ervaring van een object, waardoor je niet eens verwacht hetzelfde aura aan te treffen. In het geval van een omzetting naar een digitale vorm hebben we te maken met een evenement, met een nieuw, eigen aura. Waar een historisch object

ons doet nadenken over de geschiedenis, kan een digitaal object ons juist in contact brengen met de toekomst, en ons laten nadenken over de vraag hoe dat object ook in de toekomst zo goed mogelijk kan worden bewaard.'

Plek in het curriculum

Schöb zou het mooi vinden als virtual reality een plek krijgt in het curriculum van middelbare scholen. 'Zo kan geschiedenis tot leven komen in een wereld die voor leerlingen heel toegankelijk is. Daarnaast wil ik musea van harte aanmoedigen niet te bang te zijn voor deze nieuwe digitale middelen. Ik ben dol op musea en het culturele erfgoed dat ze tentoonstellen, maar vaak gaan ze wat puristisch te werk: ze willen het object tonen zoals het is, zonder te veel ruis.'

De mooiste projecten op dit vlak zijn vaak niet afkomstig van musea zelf, maar van andere bedrijven, zoals Google, ziet Schöb. 'Dat is ook logisch, gezien het prijskaartje dat eraan hangt. Structurelere financiering en meer samenwerking tussen musea zou hierbij kunnen helpen. Ik wil culturele instellingen op het hart drukken dat materieel en digitaal elkaar niet in de verdrukking hoeven te brengen: ze kunnen ook heel goed naast elkaar bestaan. De aantrekkingskracht van het fysieke object blijft onverminderd groot.'

Victorine van Schaick

De Victorine van Schaickprijs is vernoemd naar Victorine van Schaick, een Nederlandse bibliothecaresse en docente die zich in haar leven sterk heeft gemaakt voor het bibliotheek- en informatievak. Nadat ze in 1976 bij een verkeersongeluk om het leven kwam, richtten vakgenoten het Victorine van Schaickfonds op, waaraan Van Schaicks familie haar hele nalatenschap doneerde.

Sinds 1978 onderscheidt het fonds jaarlijks publicaties die bijdragen aan vernieuwing van het informatievak, in samenwerking met beroepsvereniging KNVI. Dit jaar waren er 26 inzendingen die meedongen naar één van de Victorines. De inzendingen waren volgens de jury allemaal van hoge kwaliteit, waardoor het 'een genoegen was om ze te lezen, bekijken en waarderen'.

Waarom **AI** de **manager** niet overbodig maakt

Zal de organisatie onder leiding van mensen door de komst van technologie verdwijnen? Nee, maar veranderen zal ze wel. 'Managers zijn geen poortwachters van informatie meer. Transparantie en delen van informatie staan centraal.'

Willem Peter de Ridder

Directeur van Futures Studies, strategisch adviesbureau dat organisaties ondersteunt bij het verkennen van de toekomst, spreker, docent en auteur van *Winnen met kunstmatige intelligentie*

'We worden zelden overtuigd door alleen getallen en algoritmes. Wij hebben behoefte aan verhalen daarbij'

Zou een organisatie volledig kunnen worden aangestuurd door algoritmes? Zou artificial intelligence (AI) de manager overbodig kunnen maken? Het lijkt wellicht een aantrekkelijk vooruitzicht, want in organisaties gaat van alles mis door menselijk handelen. Organisaties hebben bijvoorbeeld de neiging tot conservatisme, waardoor de impact van externe ontwikkelingen en technologische mogelijkheden wordt onderschat en genegeerd. Zo is er het fenomeen 'digitaal darwinisme' dat op den duur tot het faillissement leidt van bedrijven die zich niet tijdig aanpassen aan de veranderende omstandigheden.

The DAO

Een aardige poging om een alternatieve organisatievorm te creëren was The DAO, opgericht in mei 2016. DAO staat voor *decentralized autonomous organization*. The DAO bestond alleen uit open source software, om precies te zijn een smart contract op het platform van Ethereum. Er was geen personeel, geen directeur en geen bestuur. Het was opgezet als een beleggingsfonds en iedereen die geld inlegde kreeg stemrecht om mee te beslissen over de investeringen die het fonds zou doen. De regels van het spel, zoals geprogrammeerd in de software, waren voor iedereen zichtbaar en konden worden veranderd als een meerderheid van de deelnemers zo besliste.

Het idee sprak velen aan, want binnen een maand had deze virtuele organisatie 162 miljoen dollar opgehaald. Deelnemers konden anoniem blijven en overheidstoezicht was er niet. Het duurde niet lang. Een groep computerwetenschappers ontdekte fouten in de software, waardoor het mogelijk was het stemproces te manipuleren. Een anonieme hacker wist vervolgens ongeveer een derde van de ingelegde fondsen te stelen, of in ieder geval onbereikbaar te maken voor de deelnemers in het fonds.

Menselijk ingrijpen

Om de situatie te herstellen is een zogenoemde *hard fork* toegepast in de virtuele cryptomunt Ethereum, waardoor het mogelijk was de eerdere transacties terug te draaien. Sindsdien is Ethereum gesplitst in Ethereum en Ethereum Classic, en beide bestaan nu naast elkaar.

De desillusie was niet alleen dat deze fraude plaatsvond, maar ook dat de hard fork alleen mogelijk was door menselijk ingrijpen. Dit is ook illustratief voor een veelvoorkomend misverstand over distributed-ledger-technologie (DLT) of blockchain. Het verhaal wil dat deze technologieën veilig zijn omdat het vertrouwen is gedecentraliseerd. Vertrouwen in mensen blijft echter altijd een factor van betekenis. In dit geval moest je

vertrouwen hebben in de programmeurs. Bij systemen met AI is het niet anders. Daar moet je bijvoorbeeld vertrouwen hebben in de mensen die een algoritme trainen, de werking ervan toetsen en de toepassing ervan overzien.

Minder hiërarchie, meer gelijkwaardigheid

De fundamentele reden voor het bestaan van organisaties, met mensen, is dat het simpelweg onmogelijk is om alle denkbare omstandigheden te beschrijven en te programmeren in een contract (zie: Andrew McAfee en Erik Brynjolfsson, *Machine, platform, crowd. Harnessing our digital future*, W.W. Norton & Company, 2017, hoofdstuk 13). Contracten zijn altijd incompleet omdat omstandigheden veranderen of er zich situaties voordoen die niet vooraf zijn bedacht. Een organisatie lost dit op door managers beslissingen te laten nemen. Managers en leiders blijven nodig, omdat in onze complexe wereld voortdurend keuzes moeten worden gemaakt en activiteiten en reacties moeten worden afgestemd. Bovendien worden wij zelden overtuigd door alleen getallen en algoritmes. Wij hebben behoefte aan verhalen daarbij. En daar komt dan nog bij dat mensen graag met andere mensen samenwerken. De organisatie onder leiding van mensen zal dan ook niet snel verdwijnen, maar wel veranderen. We zien dat de hiërarchie afneemt en er meer gelijkwaardigheid komt, waarbij de rol van managers en leiders vooral met betrekking tot informatie meer centraal komt te staan. Transparantie en delen van informatie staan centraal.

Om een algoritme te ontwerpen heb je veel voorbeelden nodig, en die zijn er niet van uitzonderlijke situaties.

Bovendien kunnen bestuurders en directeuren informatie hebben die de heersende omstandigheden veranderen. Denk aan nieuwe wet- en regelgeving of technologische doorbraken, die niet in de – per definitie historische – dataset zijn opgenomen. We hebben managers nodig om beslissingen te nemen als de informatie incompleet is en je toekomstige resultaten niet kunt herleiden uit historische cijfers.

Leiderschap nodig

Juist in het stellen van vragen zit het overwicht van de mens en de beperking van de machine. Computers met slimme algoritmes zijn alleen gemaakt om vragen te beantwoorden. Dit betekent dat ondernemers, vernieuwers, wetenschappers, uitvinders en andere mensen die bedenken wat het volgende probleem is dat we gaan oplossen of het volgende gebied dat we gaan onderzoeken, heel hard nodig blijven.

Daarnaast zijn mensen, lees: leiders, in organisaties nodig om nieuwe oplossingen te implementeren en andere mensen te overtuigen van het nut van de noodzaak om te veranderen. We kunnen nut te vinden met voorspellen wat er gaat gebeuren en processen optimaliseren, maar de meeste mensen moeten actief worden gemotiveerd en aangespoord om daarvan gebruik te maken.

Ook algoritmes mogen fouten maken

Dat we management en leiderschap niet kunnen robotiseren, sluit niet uit dat AI bij het nemen van beslissingen een steeds grotere rol speelt, ook op strategisch niveau. Een veelgehoord bezwaar tegen het gebruik van slimme systemen is dat deze niet foutloos zijn, wat meestal ook zo is. Als je een algoritme traint aan de hand van verkeerde data is de uitkomst ook fout. Als de data vooroordelen bevatten, zitten die vooroordelen ook in de resultaten van het algoritme. Bovendien is machine learning vaak een blackbox. Het aantal knooppunten in een (deep learning) neurale netwerk is zo groot dat het onmogelijk is na te gaan wat er precies op elk punt gebeurt. De machine weet meer dan zij ons kan vertellen. Dit maakt het lastig de uitkomst te interpreteren en uit te leggen, ook als die uitkomst juist is.

De vraag is echter hoe erg dat is. Ook mensen maken afwegingen 'op gevoel' die zij niet altijd goed kunnen uitleggen. Als je maar lang genoeg doorvraagt naar iemands motief, kom je uiteindelijk tot het weinig bevredigende antwoord 'omdat ik het zo wil'. Bij het beoordelen van AI moet perfectie niet het criterium zijn, maar het best beschikbare alternatief. Mensen zijn allesbehalve foutloos, maar wij zijn in de regel veel toleranter voor de fouten van mensen dan voor de fouten van machines.

Empathie belangrijker

Hoewel AI vooral dient om bestuurders te ondersteunen, is het in de toekomst eenvoudig voor te stellen dat bestuurders die afwijken van het advies van een prescriptief informatiesysteem dat moeten verantwoorden. Het zou een nieuwe dimensie toevoegen aan het corporate-governanceprincipe 'comply or explain' (pas toe of leg uit). En als de routinematige beslissingen door AI worden genomen, worden sociale vaardigheden, empathie, creativiteit en originaliteit belangrijkere competenties voor directies dan kennis van operaties en financiën. Vragen stellen wordt belangrijker dan antwoorden geven.

'Juist in het stellen van vragen zit het overwicht van de mens en de beperking van de machine'

Mirjam Raaphorst

Redacteur van IP
en dienstcoördinator
bij de Koninklijke
Bibliotheek

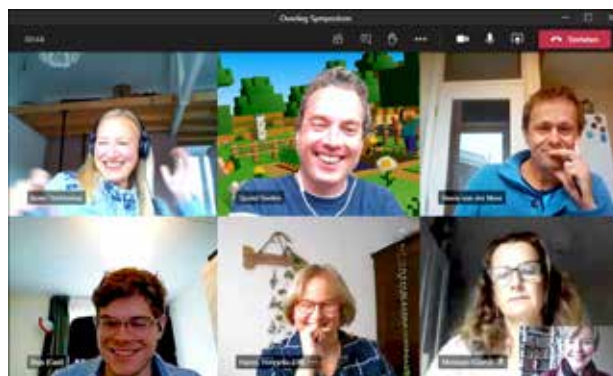
Hoe geven hogeschool-, universiteits- en speciale bibliotheken in coronatijd hun onderwijs in informatievaardigheden vorm? Die vraag stond centraal bij het jaarlijkse symposium van de KNVI-interessegroep Onderwijs & Onderzoek. Dit jaar digitaal en mede georganiseerd door de SHB/UKB-werkgroep Information Literacy. Een verslag.

Lessen in informatie onderwijs —

‘Information literacy is van groot belang voor iedereen die gezond wil leven en werken in een democratische samenleving. In deze tijd van corona en fake news is de vaardigheid om betrouwbare informatie te vinden belangrijker dan ooit, en bibliotheken spelen hierbij een belangrijke rol.’ Zo opende Jane Secker, senior lecturer Educational Development aan de City University of London, haar keynote voor een publiek van 140 digitale deelnemers. De Engelse Information Literacy Group, waarvan Secker de voorzitter is, hield deze zomer een enquête onder Engelse bibliotheken over informatievaardighedenonderwijs in coronatijd. Dit levert een goed beeld op van de voor- en nadelen.

Belangrijke pluspunten blijken schaalvergroting en flexibiliteit: colleges worden opgenomen en kunnen door grote groepen studenten worden bekeken wanneer het hun uitkomt. Ook zorgt de situatie ervoor dat bibliotheekmedewerkers noodgedwongen nieuwe,

Het symposium over digitaal informatievaardighedenonderwijs vond dit jaar ook digitaal plaats.

nuttige vaardigheden (hebben) moeten leren. Nadelen zijn er zeker ook, zoals de afhankelijkheid van techniek; het voorbereiden van het onderwijs kost meer tijd, niet alle studenten zijn digitaal even vaardig en de grootste uitdaging is de vraag hoe je ervoor zorgt dat zij aangehaakt blijven.

Aanbevelingen uit Engeland

De belangrijkste tips van Secker en haar collega's zijn: zorg ervoor dat

‘In deze tijd van corona en fake news is de vaardigheid om betrouwbare informatie te vinden belangrijker dan ooit, en bibliotheken spelen hierbij een belangrijke rol’

de aanpak van de les SMART is, formuleer duidelijk het doel. Kies daarnaast voor afwisseling; een monoloog van een uur is niet effectief. Maak gebruik van mogelijkheden om feedback te geven en discussies te faciliteren, zoals polls, chats, korte filmpjes en breakout-sessies. Vraag hulp aan collega's voor het bijhouden van de chat. En tot slot: accepteer als bibliotheekmedewerker dat online onderwijs nooit zo goed kan zijn als fysiek onderwijs. ‘We doen allemaal ons best; zie het online onderwijs als een kwalitatief goede thuismaltijd, niet als fast-food en ook niet als een diner in een Michelin-restaurant.’

Inzet van virtual reality

De tweede keynote – van Sylvia Moes, innovation manager Education Support bij de Vrije Universiteit Amsterdam – behandelde de mogelijkheden om virtual reality (VR) in het hoger onderwijs te gebruiken. VR is een door de computer gesimuleerde 3D omgeving waarin beleving en ervaringen

vaardigheden- coronastijl

opdoen centraal staan. Er zijn in het onderwijs al diverse VR-toepassingen die dergelijke leerervaringen mogelijk maken; ervaringen ook die studenten in het echte leven niet zo eenvoudig kunnen opdoen. Zo is er PleitVRij, een VR-omgeving van een rechtszaal waarin rechtenstudenten uit Amsterdam en Groningen samen oefenen met een virtuele rechtszaak. Een ander voorbeeld betreft Hogeschool Windesheim die de VR-omgeving Speech Support heeft ontwikkeld, waar studenten hun presentatievaardigheden kunnen verbeteren met behulp van (een groot digitaal) publiek. Moes verwacht dat er in de komende jaren meer onderzoek zal komen naar de diverse vormen van VR en hoe deze in het onderwijs kunnen worden ingezet en bij de leerdoelen kunnen aansluiten.

Ervaringen Teams, Zoom en Screencasts

Na een korte pauze deelden Fricke Oosten (informatiespecialist Rijksmuseum) en Sjoerd Beelen (informatiespe-

'Zie het online onderwijs als een kwalitatief goede thuismaaltijd, niet als fastfood en ook niet als een diner in een Michelin-restaurant'

cialist Finance & Accounting Hogeschool van Amsterdam) hun praktijkervaringen met online leermiddelen om de workshops informatievaardigheden vorm te geven. Het Rijksmuseum kiest voor een combinatie van handleidingen en screencasts. Oosten gebruikt voor het maken van de screencasts het gratis programma Screenpresso en de Windows video-editor. Ze legde uit dat je voor het maken van screencasts niet veel extra middelen nodig hebt en vaak met bestaande applicaties kunt werken. Beelen maakt voor zijn workshops gebruik van Zoom en Microsoft Teams. Voor het succes daarvan is de docent van een betreffend vak van belang: hij of zij is de *linking pin*. Beelen is tevreden over de moderatie tijdens de workshops en het succes van *blended learning*. Een uitdaging blijft het betrekken van de studenten, zei hij.

Escapegames

De bibliotheken van de Radboud Universiteit (RU) Nijmegen en Wageningen University & Research (WUR)

hebben een escapegame gemaakt om op interactieve en competitieve wijze de informatievaardigheden van studenten te vergroten. Monique Schoutsen (specialist wetenschappelijke informatie Bibliotheek RU) en Valérie Toebes (informatiespecialist WUR) vertelden over hun beweegredenen en ervaringen met de *library game*. Zowel in Nijmegen als in Wageningen heeft het spel een mysterieus tintje; er moet een raadsel worden opgelost. Dit kan door vragen te beantwoorden waardoor de studenten de website en bronnen van de bibliotheek beter leren kennen en kunnen gebruiken.

Platform Edusources

Het O&O-symposium werd afgesloten met een primeur: de preview van het platform Edusources. Harrie van der Meer (coördinator Informatievaardigheid/Onderwijsmateriaal Bibliotheek Hogeschool van Amsterdam/Universiteit van Amsterdam en voorzitter SHB/UKB-werkgroep Information Literacy) demonstreerde de mogelijkheden van dit platform waarop alle onderwijsmaterialen op het gebied van informatievaardigheden zijn verzameld. Het doel ervan is het (her)gebruik van de bestaande materialen te vergroten waardoor de kwaliteit wordt verbeterd. De middelen worden namelijk eerst gecheckt op kwaliteitscriteria voordat ze op het platform worden geplaatst. Begin 2021 zal het platform online toegankelijk zijn.

En toen was het tijd voor de pubquiz. De deelnemers kregen in groepjes lastige vragen voor de kiezen, zoals: in welke koningsstad staat de oudste nog bestaande bibliotheek (Fez) en hoe heet een eigendomsmerk in een boek (ex libris, natuurlijk!). Helaas kon er dit jaar na afloop niet fysiek worden geborreld, maar dat komt bij het evenement in 2021 vast weer goed.

De presentaties van het symposium zijn terug te vinden op de website van de KNVI op de pagina van Onderwijs & Onderzoek (bibliotheken): <https://bit.ly/OenO-symposium2020>.

Meer over de SHB/UKB-werkgroep Information Literacy vind je op <https://bit.ly/infvoaardigheid>.

KIEZEN EN DELEN

Nederlandse GLAM-instellingen (*galleries, libraries, archives & museums*) willen zich graag openstellen en hun schatten digitaal tonen. Waar krijgen ze mee te maken? Deel 4 van een serie van zes zoomt in op de (toevallige) keuzes bij digitalisering.

Jos Damen

Hoofd Bibliotheek
Afrika-Studiecentrum
van Universiteit Leiden

Kiezen is leuk, maar ook gevaarlijk. Bijna geen enkele instelling kan haar complete collectie digitaliseren, dus moeten er keuzes worden gemaakt. Daarbij spelen vier factoren een rol: *populariteit, kwaliteit, beschikbaarheid* en *uniciteit*. Met digitalisering is vaak veel geld gemoeid, dus is kiezen belangrijk. Ik heb bij enkele instellingen van dichtbij kunnen zien welke overwegingen daarbij naar voren komen en welke beslissingen uiteindelijk worden genomen. Dat doet soms pijn.

Foto: Sjoerd Hofstra, Afrika-Studiecentrum

Panguma-maskers, Sierra Leone 1936.

Slavenadministratie Guyana 1763.

Collectie MCC Zeeuws Archief

Verleidelijk

Het is uiteraard verleidelijk om voor *populariteit* te gaan. Dan kies je voor de delen uit de collectie die bij iedereen bekend zijn: de stukken die worden klaargelegd voor koning(in) en/of burgemeester als die op bezoek komen, de bekende stadsgezichten of oorkonden en uiteraard de hooglerarenportretten en genealogische bestanden. Dat is handig, want vaak komen daar aanvragen voor en dan heb je dat meteen afgedekt. Het is tegelijkertijd een beetje saai, maar voor veel instellingen noodzakelijk.

Niemand zal bestrijden dat het goed is om voor *kwaliteit* te gaan. Die prachtige fotocollectie die

je als museum hebt wil je natuurlijk gedigitaliseerd hebben. Maar wat doe je als de fotograaf minder dan 70 jaar geleden is overleden en je niet de beschikking hebt over het auteursrecht van de collectie? De *beschikbaarheid* is dan niet gewaarborgd, want de foto's kunnen niet via de collectiedatabase aan het publiek worden getoond. Het kan dan de moeite lonen om met de auteursrechthebbende(n) om de tafel te gaan en te kijken of een oplossing voor dat probleem kan worden gevonden. Dat hoeft niet altijd om geld te gaan, maar er zijn wel duidelijke afspraken nodig.

Go where the action is

Unicité is altijd mooi. Een handschrift, een unieke druk, een speciaal fotoalbum, een zeldzaam bedrijfsarchief: hebben is hebben, en krijgen is de kunst. Maar als dat bedrijfsarchief drie meter lang is, is er vaak geen geld voor complete digitalisering. Dan wordt het kiezen. Maak een zo verfijnd mogelijke inventaris en zet die vooral compleet online. Digitaliseer enkele algemene stukken en kies speciale zaken die de uniciteit van het archief duidelijk maken. Digitalisering opent collecties – als het goed is. Maar dat gaat niet vanzelf. Breng je collectie over het voetlicht: in het lokale sufferdje, op Instagram, via de Vriendenstichting, het bestuur of desnoods Facebook. Draag uit waarom de collectie het waard is om gezien te worden. <

Onverwachte schatten

Elke collectie blijkt onverwachte schatten te hebben. Het helpt om er met de blik van een buitenstaander naar te kijken. Dan blijkt die heel ouderwetse koloniale collectie bijvoorbeeld een schatmijn te zijn voor onderzoekers van de minder fraaie aspecten van de Gouden Eeuw. Het Zeeuws Archief heeft het goed begrepen: de slavenregisters uit Middelburg zijn inmiddels gedigitaliseerd en populair als onderzoeksobject, maar met alleen digitalisering ben je er niet. Als je de archieven van de Middelburgse Commercie Compagnie (MCC) echt wilt laten leven, moet je daar een mooie website omheen bouwen: <https://bit.ly/handelaar-in-slaven>.

Enkele handvatten bij digitalisering:

- > Maak een goede inventaris van de collectie;
- > Digitaliseer collectiebreed, desnoods vooral teasers;
- > Zorg voor een goede inschatting van de kosten;
- > Kies voor kwaliteit boven kwantiteit;
- > Durf risico's te nemen; ga juist buiten de gebaande paden;
- > Kijk met de ogen van een buitenstaander en betrek anderen bij de keuze;
- > Geef duidelijkheid over auteursrecht;
- > Breng de collectie naar buiten via sociale media en Wiki Commons.

+

**KB
ONDERZOEKS-
KRONIEK**

**GELEZEN
+
GESPOT
+
VERENIGINGEN
+
LIFEHACKING
+
FAVORIETEN**

**‘Algoritme en machine learning
dragen bij aan gezond
en actief ouder worden’**

Aldus een bericht op
www.informatieprofessional.nl

@informatieprofessional

@IPnieuws

[linkedin.com/company/informatieprofessional](https://www.linkedin.com/company/informatieprofessional)

"Ondanks Corona beschik ik toch over alle informatie die ik nodig heb voor mijn studie"

Student

"Via mijn persoonlijk profiel word ik dagelijks geattendeerd op nieuwe informatie"

Kenniswerker

"Met digitale dienstverlening kan ik nu altijd mijn klanten bedienen"

Informatiespecialist

"Door informatie laagdrempelig aan te bieden zijn onze kenniswerkers altijd bij op hun vakgebied"

HR Manager

"De bibliotheek werkt met moderne technieken, veilig en vertrouwd"

ICT manager

"De doelstellingen van onze organisatie worden beter gerealiseerd omdat medewerkers altijd over de juiste informatie beschikken."

Manager

Met de kennis van nu !

Slimme informatie dienstverlening door digitale transformatie

INGRESSUS

www.ingressus.nl

DE KUNST VAN BLOGARCHIVERING

Het archiveren van weblogs is belangrijk maar niet eenvoudig. Het vereist een nieuw soort bronnenkritiek, zo wordt duidelijk aan de hand van twee blogs over de vuurwerkramp in Enschede.

Het internet is vluchtiger dan wij denken, en dat geldt vooral voor weblogs die vaak platformafhankelijk zijn. Denk hierbij aan het verdwijnen van Geocities of Web-log. Dit was voor de Koninklijke Bibliotheek (KB) twee jaar geleden een reden om met de speciale webcollectie NL-blogosfeer te starten. Het archiveren van weblogs is een ingewikkelde zaak vanwege de vele interne en externe verwijzingen die zij bevatten. Het is belangrijk deze zo compleet mogelijk te archiveren omdat ze in de toekomst een belangrijke bron voor onderzoek kunnen zijn naar de manier waarop publiek reageerde op de actualiteit. Het vereist alleen wel nieuwe researchvaardigheden van onderzoekers. Dit is mooi te zien bij weblogs die schreven over de vuurwerkramp in Enschede op 13 mei 2000. Doordat deze ramp in het weekend plaatsvond, kwam de berichtgeving maar langzaam op gang. Nieuws was alleen te volgen op radio en televisie en via berichten van het ANP. Pas op maandag barstte de berichtgeving in de papieren kranten los. Op internet was dit echter wel anders. Daar waren onder anderen de bloggers Alt0169 en Tonie actief; op hun blogs konden de laatste updates over de ramp worden gevonden.

Iris Geldermans

Junior onderzoeker webarchief
bij de Koninklijke Bibliotheek

Internet Archive

Om te onderzoeken wat Alt0169 en Tonie schreven op 13 en ook 14 mei zijn gearchiveerde websites nodig, want hun weblogs staan anno nu niet meer online. Helaas zijn beide te laat gearchiveerd in het webarchief van de KB en zijn hun blogarchieven daardoor niet benaderbaar. Een ander webarchief waarin gezocht kan worden is dat van het Internet Archive, een non-profitorganisatie die sinds 1996 het internet probeert te archiveren. In het geval van Tonie is hier één post van 14 mei te vinden. Dit komt omdat hij zijn berichtgeving bijhield op *News Planet* waar hij in de post op 14 mei naar verwijst. Wanneer deze link wordt gevolgd komt inderdaad een pagina over de ramp in Enschede in beeld. Deze is echter door het Internet Archive op 15 november 2001 voor het eerst gearchiveerd en heeft niet dezelfde hyperlink als op de website van Tonie. Het artikel is voor het laatst gewijzigd op 8 juni 2001. Wat Tonie op 14 mei heeft geschreven is dus onmogelijk te achterhalen. (Zie: https://web.archive.org/web/20010830100146/http://www.tonie.net:80/index.php?p=2000_05_14_archief.html en <https://web.archive.org/web/20011115044647/http://web.planet.nl/news/dossiers/vuurwerkramp/>).

In de rubriek 'KB Onderzoekskroniek' beschrijven medewerkers van de afdeling Onderzoek van de Koninklijke Bibliotheek hun resultaten, trends en vondsten.

Webcamstream

Alt0169 is door het Internet Archive wel redelijk gearchiveerd en heeft op 13 mei een indrukwekkende berichtgeving op zijn website staan. Twee uur na de ramp weet hij al een bericht te plaatsen met afbeeldingen en een link naar iets wat een webcamstream lijkt te zijn (zie <https://web.archive.org/web/20010421110602/http://www.alt0169.com:80/0051.shtml>). Dit bericht vult hij de rest van de avond nog aan met onder andere een ooggetuigenverslag van de liveblog van ene Spruijt en berichten van *Twente.nl*, *AD*, *De Telegraaf*, maar ook *BBC* en *CNN*.

Check de framebron

De link naar de liveblog van Spruijt is niet in het Internet Archive te vinden. Ook een verwijzing naar *Twente.nl* werkt niet meer. De website zelf is gefragmenteerd gearchiveerd. Dit is te zien door kritisch naar de gearchiveerde site te kijken: op 2 maart 2000 staat er een bericht op de homepage over een aanpak voor wederopbouw van een verwoeste wijk in Enschede. Maar het bericht kan niet van die datum zijn; de vuurwerkramp vond immers plaats op 13 mei 2000. Dit laat zien dat onderzoekers van de toekomst een nieuw soort bronnenkritiek moeten hanteren. Dus niet alleen de website bestuderen, maar ook de framebron goed bekijken. Daarin is namelijk een stukje code te zien met inderdaad een latere archiefdatum: **20001015**.

```
'<font face="times" size=""
color="#003333"><b>Akkoord plan van
aanpak rampwijk</b></font><br>
<font face="times" size=""
color="#333333">Eerste gesprek van
de Belangenvereniging Slachtoffers
Vuurwerkramp met B&W; van Enschede
leidt tot <a href="/web/20001015134524/
http://www.twente.nl/ariadne/loader.phtml/
nieuws/nl/ov/twente/actueel/02039/">plan
van aanpak</a> voor de wederopbouw van
verwoeste wijk. Akkoord bereikt over inspraak
bewoners, herstel, herbouw en terugkeer naar
eigen woningen.
</font><br><p>'
```

<

The offer you can't refuse | Wat als klanten meer willen dan een uitstekende service? | Lannoo Campus | hardcover 9789492873057 | € 29,99 | e-book 9789401470223 | € 23,99 | 240 pagina's

Steven Van Belleghem is expert op het gebied van klantgerichtheid in een digitale wereld. Populaire spreker in thuisland België en daarbuiten. Tevens ondernemer – als partner van onder meer consultancybedrijf Nexxworks, co-founder van content-creatiebureau Snackbytes en eigenaar van B-Conversational. Parttime marketingprofessor aan de Vlerick Business School. Auteur van meerdere boeken.

8 VRAGEN AAN STEVEN VAN BELLEGHEM

Digitaal gebruiksgemak is een commodity geworden, daar redden bedrijven en organisaties het in de toekomst niet meer mee, schrijft Steven Van Belleghem. Waarmee dan wel? Hij ziet twee verschuivingen: die van customer journey naar life journey, waarbij je als 'levenspartner' van je klant probeert te achterhalen wie de mens is achter deze klant; en die van authenticiteit naar verantwoordelijkheid, naar waarde toevoegen aan de samenleving. 'Daarvoor zijn drie investeringen nodig', weet hij: in digitalisering ('Consumenten zullen zero tolerance hebben voor niet-werkende digitale interfaces'), in empathie (de mens achter de klant echt leren kennen), en in oplossingen voor maatschappelijke uitdagingen. Bij elkaar opgeteld moet dit resulteren in een 'offer you can't refuse' (OYCR).

Gaat het bovenstaande op voor elke bedrijfstak, profit/non-profit, elk type bedrijf en organisatie?

'Sommige sectoren zullen aangeven dat zij, ondanks alle verschuivingen in populaire markten, nog steeds actief zijn in een product-prijzmarkt. Waar een goed product tegen een scherpe prijs het enige is wat telt. Als dat zo kan, is dat uitstekend nieuws, want je hoeft dan alleen uit te blinken in digitaal gebruiksgemak om je concurrenten voor te blijven. Die situaties bestaan zeker. Alleen zijn er twee redenen om toch al te redeneren vanuit het OYCR-model. Ten eerste: je medewerkers. Zij hebben dezelfde verwachtingen als klanten. Medewerkers verwachten van hun werkgever een partner in carrière en willen graag werken voor een bedrijf dat meer wil dan alleen omzet genereren. Hoe jonger en getalenteerder, hoe belangrijker de werknemer deze nieuwe dimensies zal vinden. Ten tweede kan een situatie snel veranderen. Er kan een

'Niet alles is positief aan nieuwe technologie. Ik blijf evenwel een techoptimist. De voordelen zijn groter dan de nadelen'

nieuwe speler in je markt komen die op een heel andere manier begint te concurreren. Of er kan een maatschappelijke trend ontstaan waardoor het toch urgent wordt om verder te kijken dan product-prijs. Dus mijn aanbeveling voor elke sector zou zijn om na te denken over de verschillende componenten van het OYCR-model.'

Voor het echt kennen van de mens achter de klant heb je adequate data nodig, moet je als bedrijf of organisatie goed geïnformeerd zijn over je klant. Hoe pak je dat aan in jouw optiek?

'Data zijn inderdaad heel belangrijk om de juiste stappen te kunnen

zetten. Veel organisaties zijn bang om hiermee aan de slag te gaan, omdat we bij data altijd denken aan de big tech. Een normaal bedrijf zal nooit evenveel data vinden als zij – daar moeten we realistisch in zijn. Daarom mijn advies: start niet met na te denken over data maar over toegevoegde waarde voor de klant. Bedenk wat je zou kunnen doen om klanten een snellere, meer gepersonaliseerde en gemakkelijker dienstverlening te bieden. Als je dat weet, volgt de tweede stap: bedenken welke data je daarvoor nodig hebt. Het gaat meestal niet over big data, eerder over smart data.'

Welke tools zijn daarbij te gebruiken; wat is de rol van voortschrijdende technologie in onze informatiesamenleving, zoals 5G, artificiële intelligentie (AI), robotica?

'De technologieën van het voorbije decennium – 4G, sociale media, mobiele technologie – zijn volwassen geworden. De meerderheid van de populatie maakt er gebruik van en bedrijven snappen wat ze ermee kunnen. Nu staan we aan de vooravond van de doorbraak van technologieën als AI en 5G. Kunstmatige intelligentie zal het dagelijks leven van de consument steeds meer gaan beïnvloeden, en zal zorgen voor een steeds hoger level van automatisering.'

Komt hier ook niet een gevaar bij kijken, dat van: hoever kun je gaan?

'Zeker. Mensen met slechte intenties hebben plots wel heel kracht

'Het gaat meestal niet over big data, eerder over smart data'

tige instrumenten ter beschikking, waarmee ze op een volledig niet-transparante manier de maatschappij en het individu kunnen beïnvloeden. Bovendien maak ik me zorgen over mensen met goede intenties die toch verleid worden om de klant op een negatieve manier te manipuleren. Kijk, Al zal de mogelijkheid bieden om alles te personaliseren, gebaseerd op data uit je verleden en op realtime data van je emoties. Hiermee kun je bijvoorbeeld prijzen personaliseren, waarbij niemand in de maatschappij nog weet hoe dat precies in zijn werk gaat. Dat soort toepassingen kunnen een soort *temptation island* worden voor degenen die ze inzetten.'

Niet veel later na *The offer you can't refuse* kwam vorige maand je eerste fictieboek uit, *Eternal*. Een verhaal over een groot techbedrijf dat anno 2041 mensen de nieuwe technologie *Eternal* voorschotelt, waarmee ze het eeuwige leven hebben. Waarom heb je dit geschreven?

'Twee redenen. Ten eerste was een fictieboek een droom van mij. Enkele jaren geleden vertelde ik mijn echtgenote dat ik graag eens een thriller wilde schrijven. Maar meteen zei ik erbij: "Dat is voor als ik met pensioen ben." Het is uiteindelijk sneller gegaan. Ik schrijf gewoon heel graag en ik heb veel plezier beleefd aan het schrijven van dit boek. Als ik dan de eerste reviews zie op bol.com word ik daar heel blij van. Ten tweede wilde ik absoluut een verhaal schrijven in "mijn" wereld: de toekomst. Ik heb met *Eternal* een wereld in 2041 proberen te schetsen waarvan ik denk dat die wel eens heel realistisch zou kunnen zijn. Door het verhaal heen zitten ook ethische vragen over technologie verweven. In de eerste plaats is het een spannende thriller, maar ik denk wel dat mensen er achteraf nog even over

'Ik wilde absoluut een verhaal schrijven in "mijn" wereld: de toekomst'

zullen praten met hun vrienden of familie. Ik hoop althans dat het tot denken aanzet.'

Een 'technologische thriller'... dat belooft veel spanning en meestal weinig goeds. Hoe strookt dit met je managementboeken waarin je digitalisering juist een van de pijlers van succesvolle organisaties noemt?

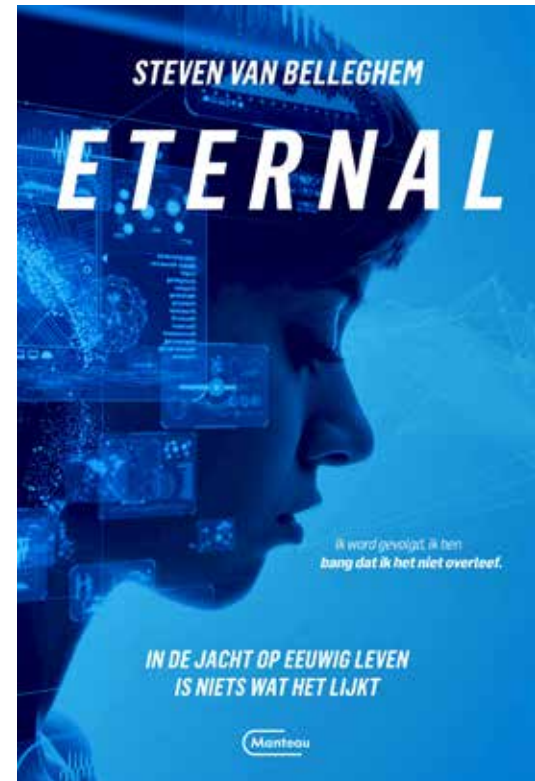
'In mijn managementboeken heb ik bedrijven de voorbije tien jaar tal van inzichten en tips gegeven over hoe ze de digitalisering zo goed mogelijk kunnen inzetten om hun klanten beter te helpen. Dat is mijn persoonlijke passie: bedrijven overtuigen om zo goed mogelijk voor hun klanten te zorgen. En technologie helpt daar vandaag de dag heel goed bij. In *Eternal* wil ik een maatschappelijk beeld schetsen. Niet alles is positief aan nieuwe technologie. Ik blijf evenwel een techoptimist. De voordelen zijn groter dan de nadelen. Bovendien denk ik dat we nog meer van de voordelen kunnen genieten als we proactief een aantal nadelen neutraliseren. Daar draagt *Eternal* een steentje aan bij: mensen proactief laten nadenken over de maatschappij van de toekomst.'

Je zegt dat het *Eternal*-verhaal wel eens echt zou kunnen gebeuren. Is dit ter promotie van het boek of meen je het serieus?

'Ik meen het serieus. Het verhaal van het eeuwige leven is natuurlijk gestretcht om het wat extremer te maken, al zijn er tal van onderzoekers in Silicon Valley wel mee bezig. Maar dit is wellicht wat te hoog gegrepen voor 2041. Alle andere elementen in het boek zijn wat mij betreft heel realistisch. Het is een wereld waarin we dagelijks artifici-

Thriller winnen?

Namens Steven Van Belleghem mag *IP* drie exemplaren weggeven van zijn technologische thriller *Eternal*. Interesse? Stuur dan voor 15 januari 2021 een mail naar redactie@informatieprofessional.nl.

Eternal | In de jacht op eeuwig leven is niets wat het lijkt | Manteau | paperback 9789022337387 | € 22,50 | e-book 9789460416583 | € 9,99 | 320 pagina's | <https://www.stevenvanbelleghem.com>

ele intelligentie gebruiken om ons leven makkelijker te maken, waarin het verkeer een stuk veiliger is geworden en onze voedingspatronen zijn veranderd... Het is mijn overtuiging dat je in het boek een wereld zult herkennen waar we naar toe aan het evolueren zijn.'

Je boeken kwamen middenin de coronacrisis uit. Heeft dit nog effect op je visie (gehad)?

'Niet voor *Eternal*; daar was ik in januari 2019 al mee begonnen. Voor *OYCR* was het spannender. Mijn research was al klaar voor

de coronacrisis losbarstte. Dus was het de vraag: is dit onderzoek waardeloos geworden, of wordt de theorie krachtiger? Het laatste dus. Ik heb mijn storyline en theorie niet meer hoeven aanpassen, en ik ben er zelfs van overtuigd dat de urgentie van mijn verhaal door corona groter is geworden. Veel onderliggende trends zijn in een stroomversnelling gekomen. Daardoor past *OYCR* volgens mij heel goed bij de huidige tijdgeest. Het is geen coronaboek, maar het biedt wel handvatten om een strategie te bouwen voor de nabije toekomst en postcorona.'

<

LETTERS TUSSEN DE RIJST

Naam: Librairie
Avant-Garde
Wat: boekwinkel
Waar: Xiadi,
Fujian, China
Wanneer: 2020

Een nieuwe loot aan de stam van het Chinese Librairie Avant-Garde. Dit keer op het platteland, in het pittoreske plaatsje Xiadi, in de provincie Fujian. Daar werd een verlaten traditioneel huis met de hulp van TAO (Trace Architecture Office) omgetoverd tot bookshop. Met boeken, kasten, leestafels, café en fraai uitzicht over de rijstvelden.

Librairie Avant-Garde is bekend om het openen van boekwinkels op niet zo voor de hand liggende locaties in China. Waaronder een oude schuilkelder en een verlaten ondergrondse parkeergarage in Nanking, gelegen naast de universiteit van de stad en daarmee populair bij studenten. Het achterliggende idee van de organisatie is dat ze een reactie wil geven op het feit dat mensen door de komst van digitale informatiemiddelen steeds minder boeken zijn gaan lezen. Een wereldwijd fenomeen, en ook in China een ding.

Ruraal cultureel erfgoed

Dat de keuze van Librairie Avant-Garde nu eens buiten de stad valt is niet zo vreemd. De Chinese overheid besteedt sinds enkele jaren meer aandacht aan de ontwikkeling van het platteland, waarbij ze ook ruraal toerisme promoot. Xiadi past daar prima in, een dorpje dat de tand des tijds goed heeft doorstaan en niet door de moderne sloophamer is verwoest. Librairie Avant-Garde draagt met de boekwinkel bij aan de ontsluiting van het Chinese platteland en preservering van ruraal cultureel erfgoed. Het was ook een bewuste keuze om de buitenkant van het gebouw in originele staat te behouden en alleen de binnenzijde te renoveren. De winkel is gespecialiseerd in boeken over folk art and crafts, ontwikkeling en behoud van de plattelandscultuur, en lokale geschiedenis. Het is inmiddels een populaire ontmoetingsplaats voor zowel locals als toeristen, volwassenen als kinderen, aldus *China Daily*.

Tip voor een boek, onderzoek, paper of ander geschreven werk dat interessant zou kunnen zijn voor collega-IP'ers? Laat het weten via redactie@informatieprofessional.nl.

Ik weet je wachtwoord

Waargebeurde verhalen over de duistere kant van het internet | Daniël Verlaan | Das Mag Uitgeverij | paperback 9789493168060 | € 22,99 | e-book 9789493168756 | € 9 | 347 pagina's

Je koopt iets op Marktplaats en even later wordt je bankrekening geplunderd; je slimme thermostaat is gegijzeld en zolang je niet betaalt blijft het 37 graden in je huis; je gloednieuwe beveiligingscamera zegt opeens 'suck my dick' tegen je. Het internet is een wereld vol mogelijkheden – ook voor criminelen. Maar je kunt je ertegen beschermen, weet techjournalist Daniël Verlaan (RTL Nieuws), die onder andere undercover ging in schimmige netwerken en met de puber sprak die de Nederlandse banken platlegde. Hij wijdde er een vlot-hippige geschreven en informatief boek aan.

Ik weet je
[REDACTED]
wachtwoord

Daniël Verlaan

Als je bgrpt wat ik bdl

101 regels voor het schrijven van heldere en overtuigende teksten | Marcel Lemmens | Haystack | paperback 9789461264220 | € 20 | 224 pagina's

Een geschreven tekst moet in een keer raak zijn. Kies de juiste woorden en iedereen begrijpt wat je bedoelt. Met aantrekkelijke berichten, mails en rapporten maak je een goede indruk op je (zakelijke) lezer. Hoe je dat kunt doen, legt Marcel Lemmens uit in zijn compacte handboek met 101 concrete schrijfadvisen voor leesbaar en begrijpelijk schrijven. Lemmens is taalliefhebber en taalprofessional. Op taalpraat.nl schrijft hij wekelijks een blog over ontwikkelingen in het Nederlands.

MARCEL LEMMENS

Als je
BGRPT
wat ik
BDL

101 regels voor het schrijven
van heldere en overtuigende teksten

HAYSTACK

Het geheim van Silicon Valley

Wibe Wagemans en Eva Schram | Bot Uitgevers | paperback/e-book 9789083069678 | € 22/€ 9,99 | 272 pagina's

Silicon Valley is veel meer dan de thuislocatie van de machtigste bedrijven ter wereld. Het is een bruisende plek waar de constante drang naar innovatie alles bepaalt, groots denken de norm is en startups uitgroeien tot miljardenimperiums. Wat is hier gaande? En wat kun jij leren van de ondernemers uit de Valley? 'Serial entrepreneur' Wibe Wagemans en techjournalist Eva Schram wonen en werken al jaren in het centrum van de hedendaagse innovatie. Samen ontrafelen ze een mysterieuze wereld met eigen wetten en gebruiken. Met inspirerende voorbeelden en praktische tips leggen ze uit hoe de Valley alle concurrentie verslaat en hoe ook jij dat kunt doen.

Meer leesplezier

Voor veel leerlingen is lezen bepaald geen hobby en beperkt het zich vaak tot het doorworstelen van verplichte literatuur. Wat moet je doen om ze aan het lezen te krijgen? De Leescoalitie, waarin toonaangevende organisaties op het gebied van leesbevordering zijn verenigd onder voorzitterschap van Stichting Lezen, is onlangs een campagne gestart met de veelzeggende titel 'Leesoffensief'. Welke 'aanval' is hiermee geopend en op wie? Liselotte

Dessauvage, programmaspecialist 'de Bibliotheek op School' bij Stichting Lezen: 'De term werd voor het eerst genoemd in de publicatie *Lees! Een oproep tot een leesoffensief* van de Onderwijsraad. De Leescoalitie heeft deze kreet overgenomen als een soort wake-up call richting het ministerie, een pleidooi voor actie.' Het leesoffensief is bedoeld om de motivatie van jongeren voor diep lezen te stimuleren. Hiermee wordt het geconcentreerd lezen van langere teksten en boeken bedoeld. Gebeurt dit niet, dan gaat de

leesvaardigheid achteruit. Hierdoor kan de lezer moeite hebben om te begrijpen wat wordt bedoeld. Dit beperkt zich niet alleen tot leesboeken, maar tot alle schriftelijke informatie zoals een brief van de gemeente, een gebruiksaanwijzing of een bijsluiter van medicijnen. Het leesoffensief zelf is gericht op iedereen die betrokken is bij leesbevordering. Het verbeteren van de leesmotivatie is niet alleen de verantwoordelijkheid van scholen, maar van alle personen en instanties rondom kinderen en jongeren, zoals kinderopvang, bibliotheken, schoolmediatheken, jongerenorganisaties en (groot)ouders. Leesplezier kan wezenlijk worden vergroot door een groot en gevarieerd leesaanbod, een stimulerende leescultuur en een duidelijk leesbeleid. Echter, goede samenwerking tussen alle betrokkenen is een absolute voorwaarde voor het slagen ervan.

Scholen kunnen dit niet alleen. Behalve duidelijk beleid en financiële ondersteuning zijn ook specialisten nodig zoals mediathecarissen: deskundigen binnen school die leerlingen helpen bij de keuze van een boek dat aansluit op hun leefwereld en leesniveau en zo het leesplezier stimuleren.

Tineke van Ommeren, voorzitter Beroepsvereniging Mediathecarissen Onderwijs (BMO) en mediathecaris Christelijk College De Noordgouw Heerde

De lange adem van de (Auteurs)wet

De Auteurswet gaat veranderen! Dat horen we vaak in de erfgoedsector. Want de Auteurswet verandert bijna elk jaar. Zo kregen de laatste jaren mensen met een visuele beperking meer flexibiliteit in de wet, en werden makers beter beschermd. Ook de interpretatie van de wetgeving wordt continu getoetst. De recente uitspraak van de zaak Erfgoed Leiden en Omstreken geeft bijvoorbeeld meer duidelijkheid over de ruimte die erfgoedinstellingen hebben bij het publiceren van anonieme werken.

De komende wijzigingen van de Auteurswet komen uit Brussel. De afgelopen zes jaar is er onderzocht, besproken, onderhandeld en besloten. Dit resulteerde in de 'Europese Richtlijn inzake auteursrechten in de digitale eengemaakte markt'. Juristen moet je geen namen laten verzinnen!

De richtlijn is nog niet geïmplementeerd of er liggen al vragen bij het Hof van Justitie van de Europese Unie. Voor de erfgoedsector wordt er nog geschaafd en onderhandeld. Een richtlijn laat nationale nuances toe, en deze kunnen het verschil maken in de toegankelijkheid van erfgoed.

CONTINUE UITDAGING

Aanpassingen blijven komen, want onze (digitaliserende) wereld staat niet stil. Het blijft een uitdaging voor wetgevers om de rechten van de makers en de belangen van de samenleving in balans te houden.

KVAN/BRAIN neemt positie in deze discussie. De sector moet zijn maatschappelijke rol ook in het digitale tijdperk kunnen blijven vervullen. We hebben een gebalanceerde Auteurswet nodig die deze maatschappelijke rol samenbrengt met de rechten van de makers.

GENUANCEERDE BALANS

Onze sector vertegenwoordigt de publieke waarde van toegang tot informatie, kennis en cultuur. KVAN/BRAIN is daarom de uitgesproken partij om zich sterk te maken voor een genuanceerde balans. Deze balans vinden en behouden vraagt om een lange adem. Daar zijn wij van, van dingen goed bewaren voor de samenleving. Niet alleen voor de komende vijf jaar, maar voor de komende vijf honderd. Daarom is één ding duidelijk: onze lange adem moeten we gebruiken in auteursrechtendiscussies.

Nederlands-Duitse dialoog over toekomst bibliotheken

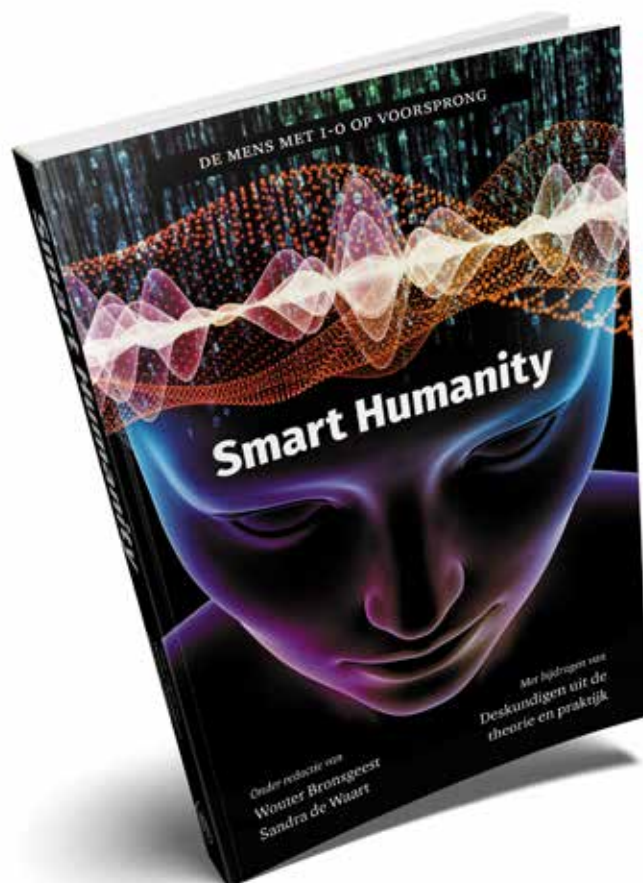
In het kader van het Duits-Nederlandse partnerland-initiatief bieden FOBID (brancheorganisatie voor de Nederlandse bibliotheeksector) en BID (Bibliothek & Information Deutschland) gezamenlijk een reeks online seminars aan.

Elke maand bespreken twee of drie specialisten uit zowel Nederland als Duitsland onderwerpen die momenteel van belang zijn voor de ontwikkeling van de bibliotheken in beide landen.

Data en discussiethema's die al vaststaan in 2021 zijn:

- > 18 januari, 11 uur: bibliotheken en duurzaamheid;
- > 15 februari, 11 uur: kunstmatige intelligentie en bibliotheken;
- > 15 maart, 11 uur: bibliotheekmedewerkers;
- > 12 april, 11 uur: centrale dienstvoorzieningen voor openbare bibliotheken.

De serie zal hierna worden voortgezet. Heb je suggesties voor onderwerpen voor een Duits-Nederlandse professionele uitwisseling? Mail dan naar international@bibliotheeksverband.de. Aanmelden voor de seminars kan via <https://eur-nl.libcal.com/calendar/BID-FOBID-webinars>.

SMART HUMANITY

De mens met 1-0 op voorsprong | Wouter Brongseest, Sandra de Waart (red.) | Uitgeverij Nubiz | 9789492790323 | € 24,99 | 272 pagina's
Technologie is pas 'smart' als de mens er baat bij heeft. Rekening houden met de impact van nieuwe toepassingen en technologie is een essentieel onderwerp geworden. Halen we het beste uit onszelf en uit onze producten, diensten en uitvindingen ten gunste van de mens-

heid? Dat is *smart humanity*, weet de KNVI, en het leverde een gelijknamig boek op. Met bijdragen van tientallen informatieprofessionals, zowel practitioners als wetenschappers, die de wereld van mens en technologie vanuit hun eigen perspectief beschouwen. Vijf thema's staan daarbij centraal: vakinhoudelijke ontwikkeling, de ontwerper en gebruiker, de positie van de burger, het omgaan met data, en ethiek.

Ook Anton Corbijn ondersteunt deze actie

HOUD CULTUUR LEVEND!

Duizenden makers staat het water aan de lippen. Daarom is het Cultuurfonds een grote actie gestart om cultuurmakers te ondersteunen. Met uw hulp kunnen zij kunst, theater, mode, muziek en poëzie blijven maken. **Kom met ons in actie en doneer!**

Scan de QR-code voor een eenmalige gift of kijk op houdcultuurlevend.nl voor meer informatie.

KOPPIE ERBIJ MET BREAKOUT-SESSIONS

Leen Liefsoens

Redacteur van IP
en senior informatiespecialist
bij de bibliotheek van
De Haagse Hogeschool

BREAKOUT IN ZOOM

Voor breakout-sessies heb je breakout rooms nodig, digitale subruimten om de deelnemers (tijdelijk) te kunnen opsplitsen in kleinere groepjes. In Zoom, het populaire videobelplatform, gebruik je de knop 'Breakout Rooms'. Vervolgens kies je het aantal rooms en verdeel je de deelnemers automatisch (willekeurig) of handmatig over deze 'kamers'. Wanneer je op 'Create Rooms' klikt, krijg je de rooms met deelnemers te zien. Op dit moment kun je hen nog verplaatsen naar andere rooms.

Door op 'Open All Rooms' te klikken krijgen de deelnemers een bericht om te accepteren dat ze hun breakout room binnengaan. Na afloop van de breakout-sessie kun je de rooms sluiten met 'Close All Rooms'. De deelnemers krijgen een melding en keren na zestig seconden automatisch terug naar de main room.

BREAKOUT IN BLACKBOARD COLLABORATE

In Blackboard Collaborate kun je parallelgroepen maken voor breakout-sessies. De werkwijze is vergelijkbaar met bovenstaande stappen in Zoom.

BREAKOUT IN TEAMS

In Microsoft Teams moet je voor het organiseren van breakout-sessies aparte kanalen maken of aparte vergaderverzoeken uitsturen. Dit is nogal omslachtig. Niet vreemd dus dat het maken van breakout rooms op dit moment de meest gevraagde functionaliteit is binnen Teams. En gelukkig komt die er ook; als het goed is deze maand. Je vindt dan een nieuw icoontje in de bar waarmee je breakout rooms kunt aanmaken.

Online samenwerken en lesgeven brengen uitdagingen met zich mee. Hoe zorg je ervoor dat de aandacht behouden blijft? En dat er resultaat wordt behaald? Organiseer breakout-sessies. Hiermee krijgen deelnemers de kans om zich te verdiepen in de inhoud, in een intiemere setting waardoor meer interactie mogelijk is.

WONDER.ME

Wil je wat lossere en speelsere breakout-sessies? Gebruik dan Wonder.me. Deelnemers kunnen zelf bepalen bij welke sessie ze aansluiten en eenvoudig tussen sessies switchen. Dit wordt gefaciliteerd door de manier waarop Wonder.me werkt: deelnemers zijn in de main room zichtbaar door middel van een avatar die ze zelf kunnen bewegen. Kom je dicht bij een andere avatar, dan vorm je een *circle*. Er wordt automatisch een videogesprek opgestart met de deelnemers in die *circle*. Je verlaat het videogesprek door met je avatar weer uit de *circle* te gaan. Leuke aanvullende functionaliteit: er kan een *icebreaker*-vraag worden geformuleerd die deelnemers moeten beantwoorden bij binnenkomst van een *circle*.

WERKVORMEN

Deelnemers kunnen in de breakout-sessies overleggen, debatteren, brainstormen en groepsoopdrachten maken. Om de sessies zo gestructureerd en efficiënt mogelijk te laten verlopen is het belangrijk om de opdrachten, doelstellingen en werkvormen duidelijk te formuleren. Een manier om tot de kern te komen is bijvoorbeeld aan de hand van de volgende werkwijze: de breakout-sessie tussen twee deelnemers begint met de vraag 'Wat doe je als je met een [taak] bezig bent?' De vervolgvraag luidt: 'Waarom is dat belangrijk voor jou?' Deze waarom-vraag wordt nog negen keer gesteld. Na vijf minuten wisselen de deelnemers van rol. Aansluitend op deze duosessie worden twee breakout rooms samengevoegd om inzichten te delen. Ten slotte worden de inzichten plenair in de main room gedeeld. Door af te bakenen in taken en tijd houd je de vaart erin.

FAVORIETEN

Wie: Kirsten van Gelderen-Ziesemer

Wat: medisch informatiespecialist bij de Vrije Universiteit (VU)

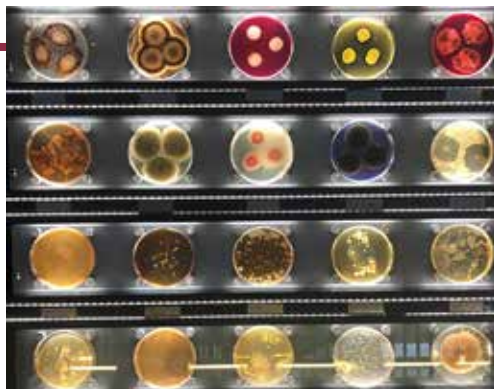
MUZIEK

Eigenlijk een beetje van alles. Op dit moment Sky Radio The Christmas Station, in de zomer vaak Sky Radio The Summerhit Station, en tijdens het sporten vind ik muziek met wat meer tempo en beat erin fijn. Met de kinderen zing ik keihard mee met liedjes van Cocomelon. Een heel gevarieerde muzieksmaak dus.

MUSEUM

Microbenmuseum Micropia in Amsterdam. Mijn PhD-onderzoek ging over 'DNA van oude microben'. Ik haalde daarvoor DNA uit tandsteen van skeletmateriaal (soms wel van 5000 jaar oud!). Zo kon ik onderzoek doen naar de methoden om *ancient* DNA in te zetten om zowel menselijk als microbieel DNA uit het verleden te kunnen bestuderen.

WEBSITE

Als duo-bestuurssecretaris van de BMI-vakgroep kan ik natuurlijk niets anders opgeven dan onze website www.bmi-online.nl. Wij zijn bezig om deze site zo gebruikersvriendelijk mogelijk te maken; alle tips zijn welkom!

GAME

Logo, 30 Seconds, Escape Room; eigenlijk al dit soort spellen vind ik ontzettend leuk en gezellig om te doen.

MUSTREAD

Lezen vind ik heerlijk en dan vooral de niet zo literaire hoogstandjes. Denk aan boeken van Jill Shalvis, Robyn Carr, Kristen Proby, Lucinda Riley en Sophie Kinsella.

APP

Favoriet is Vakliteratuur, een veelgebruikte app bij mijn vorige werkgever Noordwest Ziekenhuisgroep die een totaaloverzicht geeft van tijdschriften, databases en Noordwest Ziekenhuisgroep-gerateerde filmpjes.

Cursusagenda VHIC Faculty Voorjaar 2021

Leergangen

Leergang Strategisch Informatie- en Recordmanager
Oktober 2021 weer van start (17 dagen) | Utrecht € 4.650

Leergang Adviseur Recordmanagement
Oktober 2021 weer van start (14 dagen) | Utrecht € 4.450

Leergang Informatiebeheerder
Oktober 2021 weer van start (13 dagen) | Utrecht € 4.150

Cursussen

Kwaliteitszorg en risicomanagement
13 en 20 april 2021 (2 dagen) | Utrecht € 995

Toepassing van archiefselectie
7 en 21 april en 12 mei 2021 (3 dagen) | Utrecht € 1.295

Leren Preserveren (NIEUW)
20 april, 11 mei en 1 juni 2021 (3 dagen) | Online € 450

Postbehandeling in eigentijds perspectief
22 april 2021 (1 dag) | Utrecht € 525

Privacy en bescherming van (persoons)gegevens
11 mei 2021 (1 dag) | Utrecht € 525

Toepassing gemeentelijke selectielijst 2020 (NIEUW)
17 mei 2021 (1 dag) | Utrecht € 525

Praktijkdagen informatiewet- en regelgeving
25 mei, 8 en 22 juni 2021 (3 dagen) | Utrecht € 1.295

Basiscursus informatiebeheer
3 en 10 juni 2021 (2 dagen) | Utrecht € 995

Office 365 voor digitaal samenwerken en informatiebeheer
11 en 18 juni 2021 (2 dagen) | Utrecht € 1.095

DIV in verandering: naar een nieuwe digitale werkelijkheid
17 juni 2021 (1 dag) | Utrecht € 525

Waar u ook staat in uw carrière en wat uw ambities ook zijn. VHIC Faculty biedt de juiste leergang of cursus voor de informatieprofessional. Ontdek de vele mogelijkheden die wij u, als bron van kennis, kunnen bieden. Van vakopleidingen op verschillende niveaus, tot korte open cursussen en maatwerk opleidingen.

Ons opleidingsaanbod verandert voortdurend. Op welke ontwikkelingen u zich ook wilt voorbereiden, en welke kennis u ook tekort komt, wij zijn uw bron van vernieuwing!

Opleiding op maat?

Bent u op zoek naar een incompany-training of wilt u een cursus op maat? Informeer dan naar de mogelijkheden voor een opleidingsprogramma afgestemd op uw wensen en behoeften.

**Bekijk het volledige
opleidingsaanbod op
vhic.nl/opleidingen**